

Duurzaamheidsbenchmark Ede

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Inhoudsopgave

- De opdracht
  - Telos' visie op duurzame ontwikkeling
  - Methodologie en aanpak
  - De resultaten per kapitaal
    - Sociaal-cultureel
    - Ecologisch
    - Economisch
  - De duurzaamheidsdriehoek van Ede
  - Ontwikkeling in de tijd
  - Benchmark
  - Conclusies
-

De onderzoeksoopdracht

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Onderzoeksoopdracht:

- Complete duurzaamheidsbenchmark:
    - Definitieve versie op basis van de uitkomsten van de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2018
  - Vergelijkingen in de tijd
  - Vergelijkingen met andere gemeenten: qua typologie en de buurgemeenten
-

Telos'visie op duurzame ontwikkeling

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Telos-visie in vogelvlucht

Definitie duurzame ontwikkeling sluit aan bij de opvatting van de Commissie Brundtland in haar rapport “Our Common Future” uit 1987

“Een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder het vermogen van toekomstige generaties in gevaar te brengen om in hun eigen behoeften te voorzien.”

Duurzaamheid is meer dan milieu of energie

- Onderscheid drie kapitalen: ecologie, sociaal-cultureel en economie. Die mogen groeien maar niet ten koste van elkaar en bevorderen liefst de groei van een ander kapitaal.
  - We houden rekening met de toekomst: onze (klein)kinderen hebben minimaal dezelfde ontwikkelingskansen als wij.
  - We houden rekening met onze burenen: onze ontwikkeling heeft geen negatieve consequenties voor mensen elders
-

Duurzame ontwikkeling vraagt om visie en bereidheid tot verandering: dat is knap lastig!

- Vraagt om een strategische lange termijn visie hoe de samenleving zich zou moeten ontwikkelen
- Is daarmee expliciet *normatief*
- Is een zoektocht, die gekenmerkt wordt door onzekerheid
- Is een *dynamisch* begrip voortdurend aan verandering onderhevig
- Vraagt om creativiteit, enthousiasme, out of the box denken, innovaties, zoeken naar nieuwe verbindingen/combinaties
- Gaat voortdurend gepaard met *frictie*, is vaak ongemakkelijk
- Verdraagt zich slecht met verkokering en bureaucratie

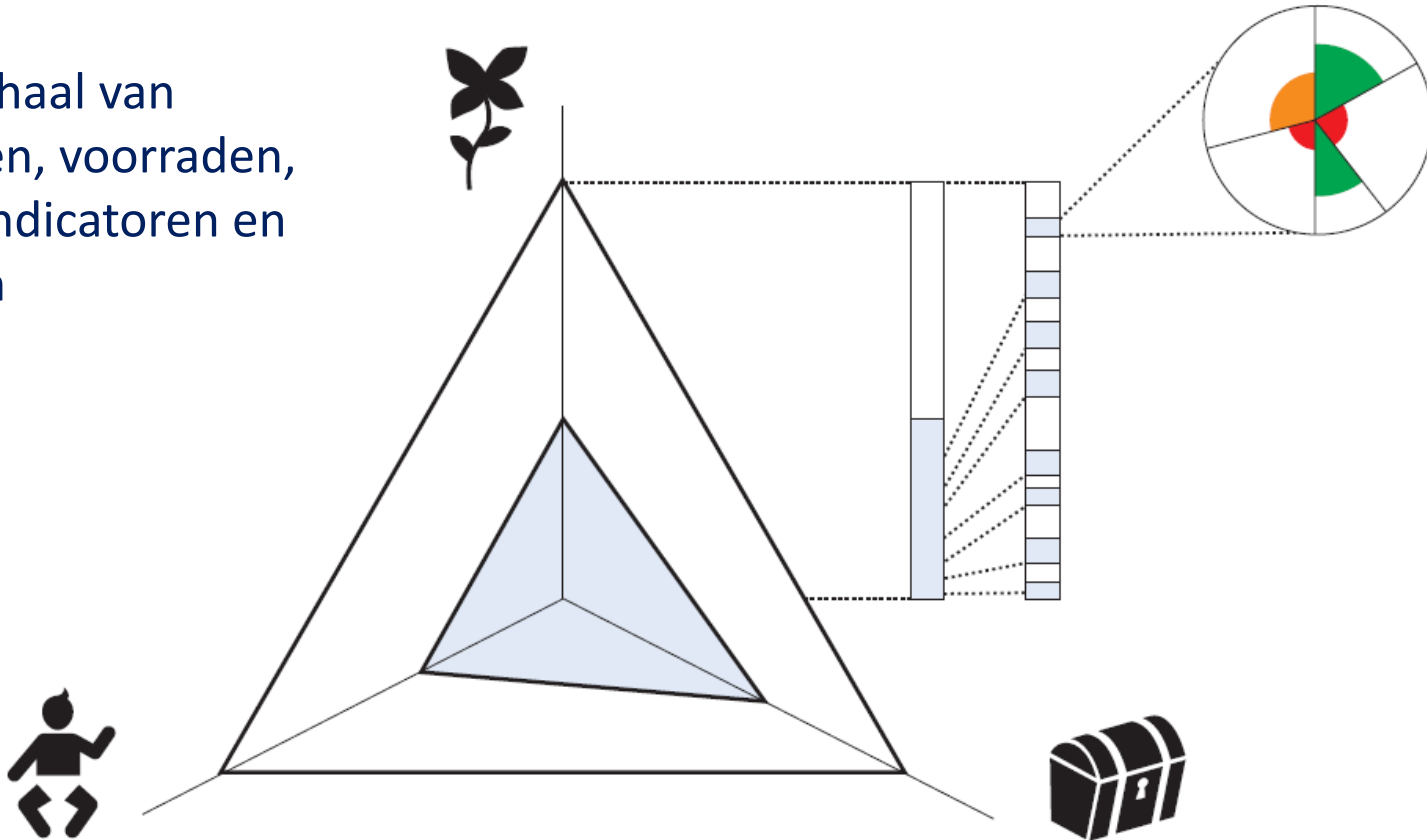
De methodologie en aanpak

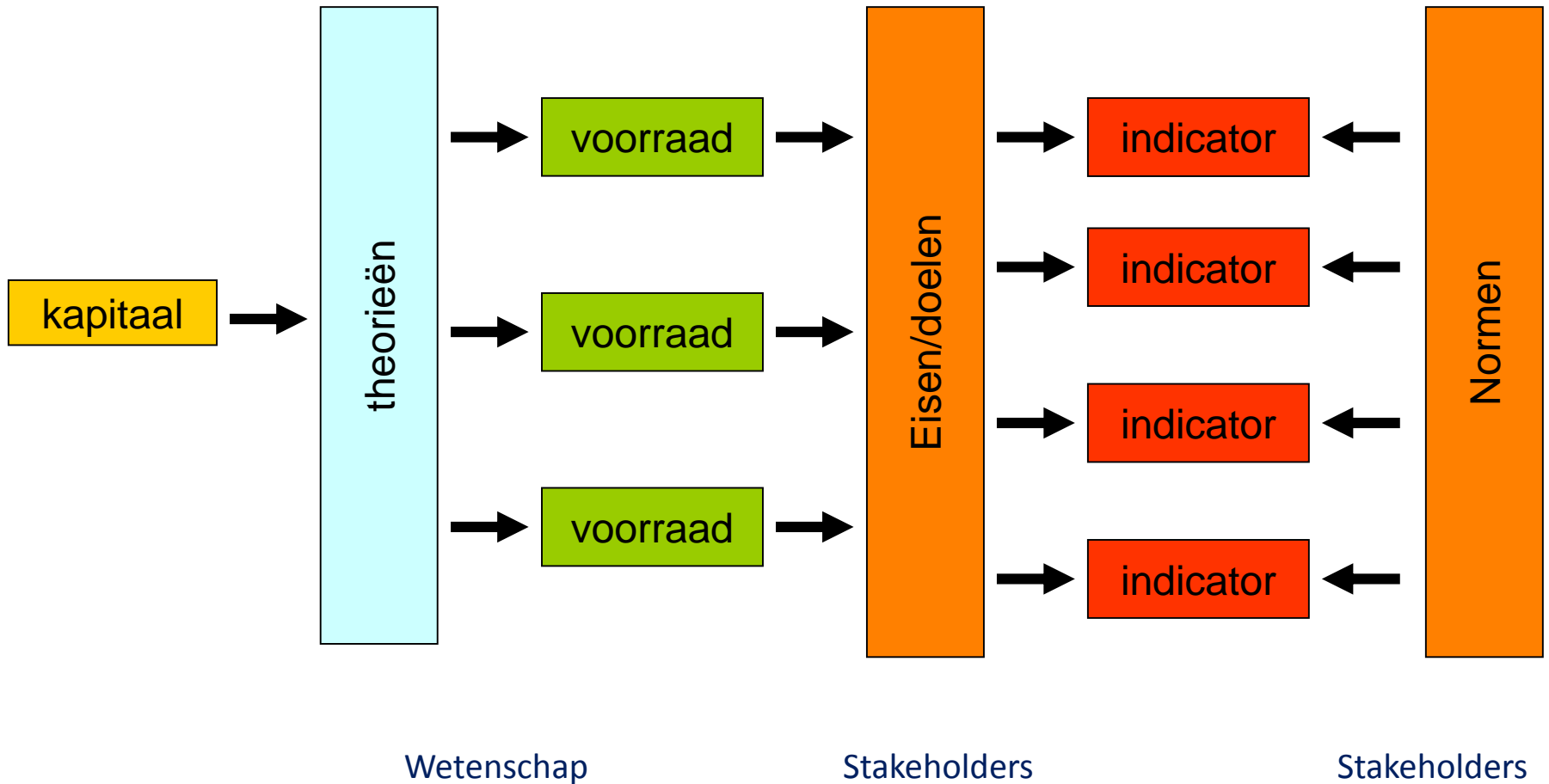
telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Onze opdracht: Duurzaamheidsbenchmark voor Ede

Een verhaal van
kapitalen, voorraden,
eisen, indicatoren en
normen

Opbouw Duurzaamheidsbenchmark

Voorraden per kapitaal (benchmark)

Sociaal-cultureel kapitaal	Ecologisch Kapitaal	Economisch Kapitaal
Maatschappelijke participatie	Natuur & landschap	Arbeid
Politieke participatie	Bodem	Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Economische participatie	Water	Infrastructuur & bereikbaarheid
Veiligheid	Lucht	Concurrentievermogen
Wonen & woonomgeving	Energie & klimaat	Kennis
Gezondheid(szorg)	Afval	
Onderwijs	Hinder & calamiteiten	
Kunst & cultureel erfgoed		

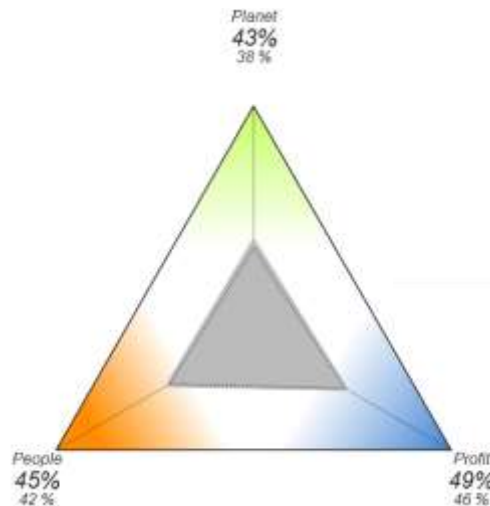
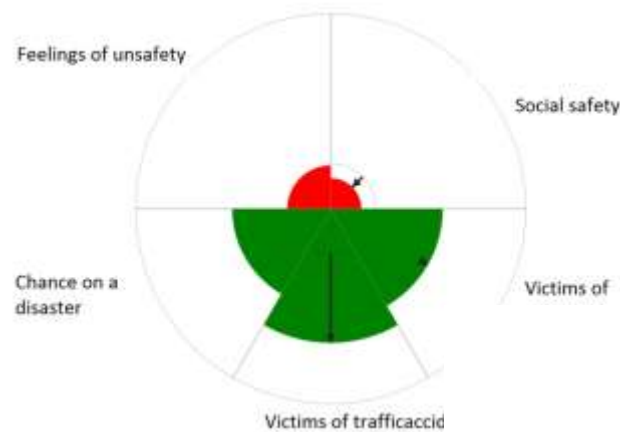
Normen

Normen gebaseerd op regionale vergelijking, wettelijke normen of vergelijking in de tijd uitgedrukt met behulp van kleuren

Beeldtaal

- Taarten per voorraad die de indicatorscores laten zien
- Spiders per kapitaal die de voorraadcores laten zien
- Driehoek die de kapitaalscores laat zien

Nationale Monitor: de basis

- **Voor alle 380 Nederlandse gemeenten**
  - **Dataverzameling:**
    - Gebaseerd op publiek beschikbare bronnen: CBS, GGD, Nationaal Bodemsaneringsonderzoek, Biodiversiteitsnetwerk, Klimaatmonitor etc.
    - Indicatoren zijn uitgezonderd, die niet voor alle 380 gemeenten beschikbaar zijn of verouderd zijn
  - **Resultaat: database met 126 indicatoren voor iedere Nederlandse gemeente**
  - **Bepalen van de duurzaamheidsdoelen per voorraad en normen voor iedere indicator**
    - Bepalen van de doelen door Telos gedaan op basis van nationaal en internationaal beleid en op basis van 15 jaar ervaring op dit terrein
    - Bepalen van de normen voor iedere indicator door Telos gedaan op basis van beleidsstukken, (internationale) afspraken zoals de Kaderrichtlijn Water, vergelijking, expert judgement
-

Veranderingen ten opzichte van vorige monitor

- **Huidige monitor is niet één op één te vergelijken met de vorige versie**
  - Doordat er veranderingen in de huidige dataverzameling hebben plaats gevonden zijn de resultaten van de vorige monitor niet een op een te vergelijken met de huidige studie. Er kunnen verschillen te zien zijn in de resultaten binnen de voorraden ten opzichte van de vorige studie.
  - Er zijn 25 nieuwe indicatoren toegevoegd en een nieuwe voorraad benoemd; politieke participatie
- **Aangepaste metingen en data**
  - Voor een aantal bestaande indicatoren is gebruik gemaakt van nieuwe data
  - Hier is met name spraken van in de voorraden water, ruimtelijke vestigingsvoorwaarden, gezondheid en veiligheid
- **Aangepaste normeringen**
  - Voor een aantal indicatoren zijn de normeringen aangepast aan huidig beleid of vernieuwde inzichten
  - Dit is met name terug te zien in de voorraden lucht en natuur-en-landschap waar strenger is genormeerd

Voor de longitudinale vergelijking in deze studie zijn de resultaten teruggerekend met de huidige systematiek waardoor er een betrouwbare vergelijking kan worden gemaakt.

Sociaal-cultureel kapitaal

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Sociaal-cultureel kapitaal

Kernbegrippen binnen het sociaal-cultureel kapitaal zijn sociale rechtvaardigheid en maatschappelijke betrokkenheid. Voor een sociaal en cultureel duurzame samenleving wordt het principe van sociale rechtvaardigheid ingevuld met gelijke kansen, vrijheid, brede toegankelijkheid van voorzieningen en veiligheid. Maatschappelijke participatie verwijst naar sociale, politieke en economische participatie van burgers. Die zowel rechten als plichten hebben. Via sociale netwerken hebben mensen toegang tot hulpbronnen welke ze individueel niet kunnen bereiken. Verbondenheid in zowel eigen kring als verbondenheid tussen gemeenschappen is van belang voor het creëren van vertrouwen en een optimale toegang tot hulpbronnen.

Social-cultureel kapitaal

Maatschappelijke participatie

Politieke participatie

Economische participatie

Veiligheid

Wonen & woonomgeving

Gezondheid(szorg)

Onderwijs

Kunst & cultureel erfgoed

Maatschappelijke participatie

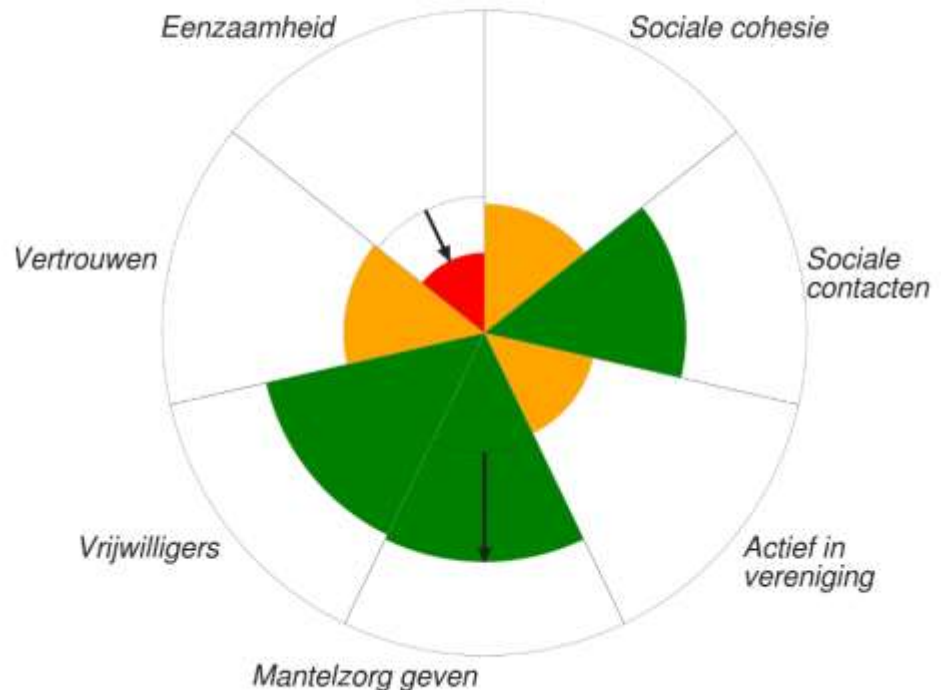
Mensen ontwikkelen zich door de participeren in netwerken. Zowel kleine, gesloten netwerken als grotere meer open netwerken. Participatie is van belang voor het welzijn van de mens en de economische productiviteit.

Eisen:

- De sociale samenhang van de samenleving is gewaarborgd
  - Burgers zijn betrokken bij de samenleving
  - Iedereen heeft het recht om zijn eigen identiteit en diversiteit te koesteren en uit te dragen, in woord en gedrag, zolang dit anderen niet beperkt om hetzelfde te doen
-

Maatschappelijke participatie: Twee gezichten

- Sterkte toename in aantal personen dat mantelzorg geeft
- Goede score voor sociale contacten en aantal vrijwilligers
- Sterke toename in eenzaamheid
- Weinig sociaal vertrouwen en lage sociale cohesie

Politieke participatie

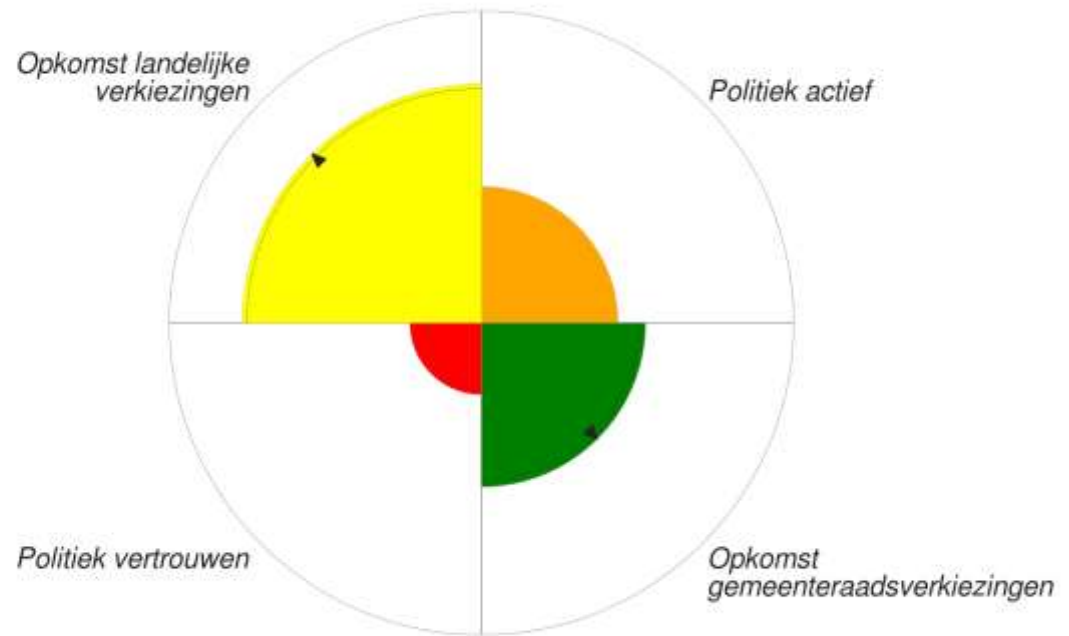
Burgers participeren op verschillende manieren in de samenleving: sociaal, economisch maar ook politiek. Politieke participatie draait om de mate waarin burgers betrokken zijn bij de besluitvorming die hen zelf als individu en de samenleving als geheel raakt. Daarin speelt het vertrouwen dat de burger heeft in de politiek en haar instituties een belangrijke rol.

Eisen:

- Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving en haar toekomst aangaat en maakt daar ook gebruik van
  - De burger heeft vertrouwen in de politiek en haar instituties
-

Politieke participatie: Wisselend Beeld met licht verbeterde resultaten

- Weinig politiek vertrouwen in gemeente
- Lichte stijging in het opkomstpercentage voor zowel de landelijke als gemeenteraadsverkiezingen

Economische participatie

Het hebben van werk vormt een van de belangrijkste ordende principes in onze Westerse samenleving. Het biedt inkomen, draagt bij aan de behoefte om zich te verreiken en biedt toegang tot sociale netwerken

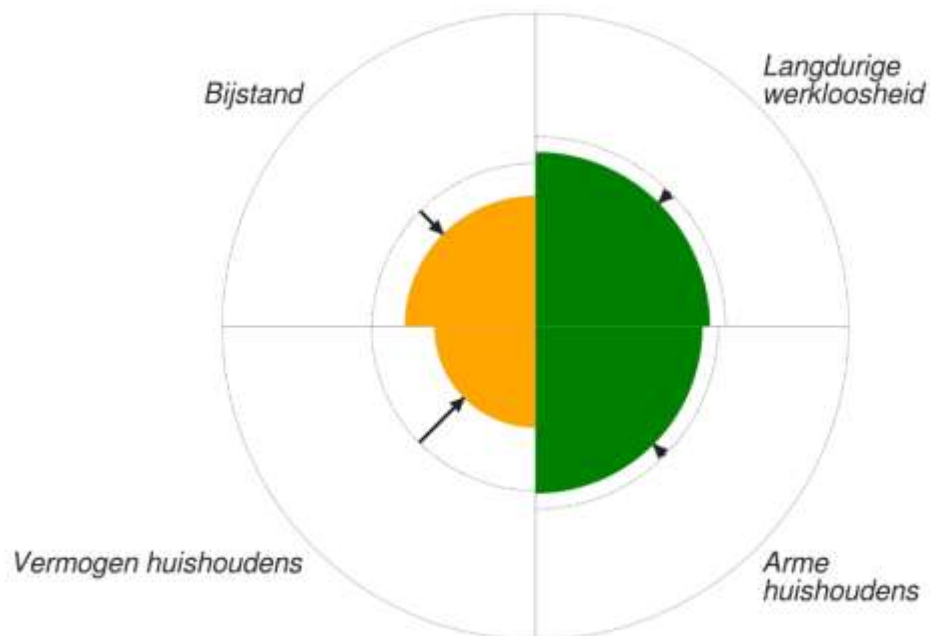
Eisen:

- Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden
  - Er is armoede noch uitsluiting
-

Economische participatie:

Onder druk: niet iedereen profiteert van economische opleving

- Sterke daling in het vermogen van huishoudens
- Meer gezinnen in de bijstand
- Relatief goede, maar wel licht verslechterde scores voor langdurige werkloosheid en arme huishoudens

Kunst en cultuur

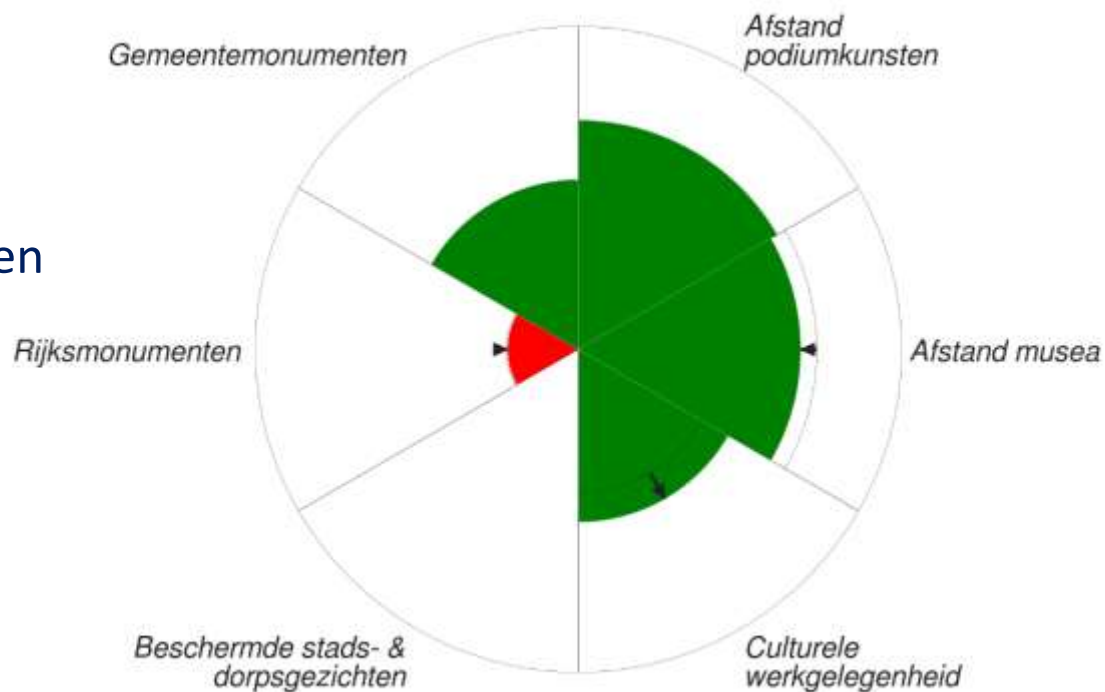
Kunst en cultuur zijn dragers of uitingen van bestaande normen en waarden binnen de samenleving. Voorwaarden zijn het beschermen, bewaren en opnieuw inbedden van de in tijd en ruimte vastgestelde culturele uitingen. Aanbod van kunst en cultuur heeft een positieve werking op de lokale gemeenschap en kan daarnaast een aantrekkingskracht zijn voor mensen buiten de gemeenten.

Eisen:

- Het culturele aanbod is voldoende groot, evenals de diversiteit
  - Iedereen kan actief of passief deelnemen aan culturele uitingen of activiteiten
  - Het culturele erfgoed wordt beschermd en versterkt
-

Kunst en cultuur: Overwegend positief beeld

- Musea en podiumkunsten dicht in de buurt
- Acceptabel aantal gemeentemonumenten, weinig rijksmonumenten, geen beschermde stads- en dorpsgezichten
- Hoge culturele werkgelegenheid

Gezondheid

De bevolking moet zowel lichamelijk als geestelijk gezond zijn in een duurzame samenleving. De verantwoordelijkheid ligt deels bij de overheid (aanbod van zorginstanties) en deels bij de individuele burgers die verantwoordelijk zijn voor een gezonde leefstijl. Zowel de ‘harde’ (percentage zieken) als de ‘zachte’ kant (gezondheidsbeleving) is van belang.

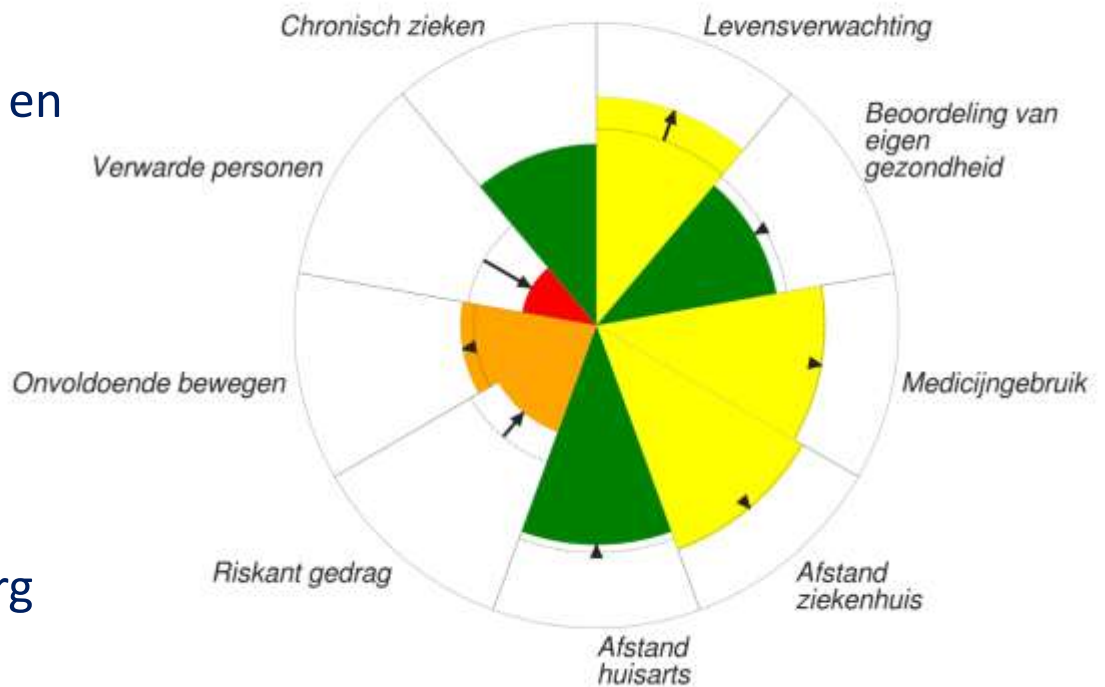
Eisen:

- De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond
  - De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg
  - Iedereen neemt verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl.
  - De bevolking voelt zich gezond
-

Gezondheid:

Overwegend positieve resultaten

- Huisarts en ziekenhuis prima resultaat: dicht in de buurt
- Beoordeling eigen gezondheid goed wel licht afgenomen
- Levensverwachting gestegen en medicijngebruik afgenomen
- Wel grote toename van het aantal verwarde personen
- Riskant gedrag (roken, overmatig alcoholgebruik en obesitas) en onvoldoende bewegen geven reden tot zorg

Veiligheid

Zowel de individuele burger als de samenleving heeft een bepaalde mate van veiligheid nodig om te functioneren. Binnen de voorraad veiligheid is een onderscheid gemaakt tussen geobjectiveerde veiligheid in termen van risico's om ergens slachtoffer van te worden en de subjectieve beleving van veiligheid: het veiligheidsgevoel.

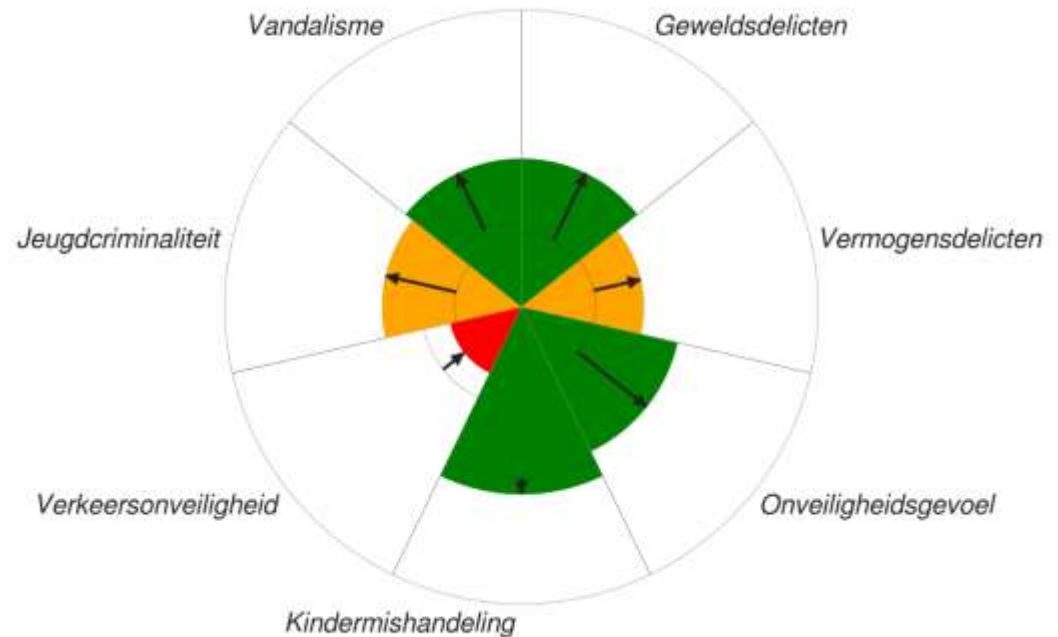
Eisen:

- De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar
  - Iedereen voelt zich veilig in de gemeente
-

Veiligheid:

Sterk verbeterd met aantal aandachtspunten

- Flinke afnames wat betreft jeugdcriminaliteit, vandalisme gewelds- en vermogensdelicten
- Verkeersonveiligheid fors toegenomen: punt van zorg
- Onveiligheidsgevoel van burgers sterk verbeterd, hangt wellicht samen met verbeterde scores voor objectieve veiligheid

Onderwijs

Onderwijs is van groot belang voor de ontwikkeling van onze (kennis)samenleving en is gericht op het overbrengen van kennis, vaardigheden en houding. Onderwijs heeft namelijk drie hoofdfuncties: kwalificatie, selectie en allocatie en socialisatie. Onderwijs moet continu in ontwikkeling zijn. Voor de jeugd is het van belang dat er voldoende mogelijkheden voor goed onderwijs in de gemeente en regio aanwezig zijn.

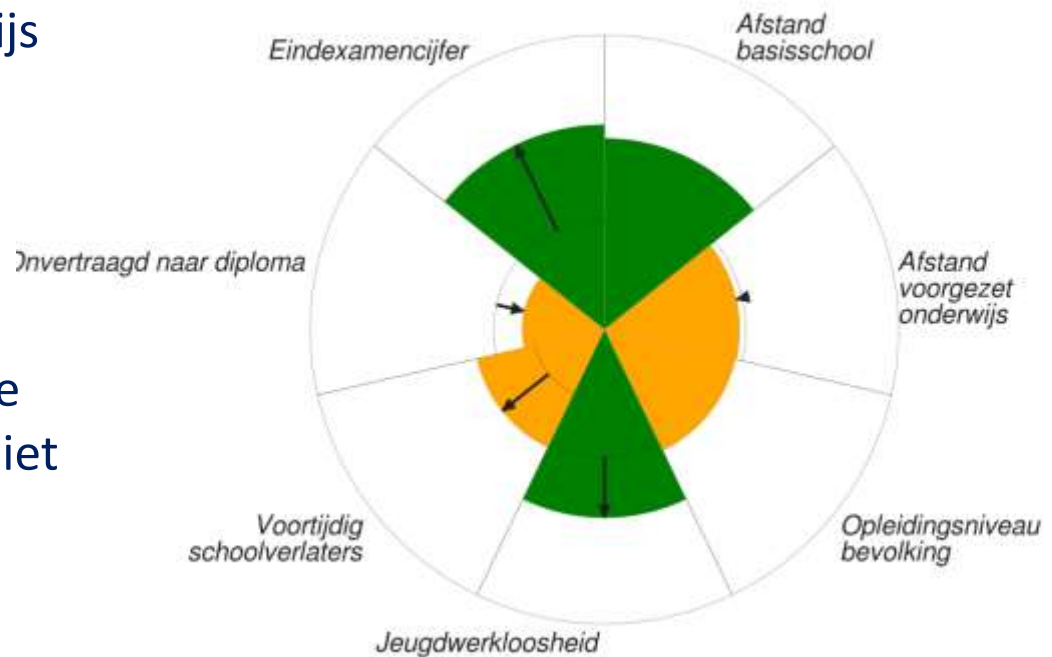
Eisen:

- Het onderwijs sluit aan op de maatschappelijke behoefte
  - Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten
  - Iedereen heeft de plicht er voor zorg te dragen dat zijn of haar competenties (blijven) aansluiten op maatschappelijke behoeften
  - Het onderwijs is van hoge kwaliteit
-

Onderwijs

Verbeterde resultaten

- Sterke afname jeugdwerkloosheid!
- Aanbod basisschool op orde: dat wil zeggen in de buurt. Aanbod voortgezet onderwijs iets lager
- Jeugd die onvertraagd diploma heeft behaald is verslechterd
- Afnemend aantal voortijdige schoolverlaters, maar nog niet OK
- Eindexamencijfers sterk verbeterd
- Relatief laag opgeleide bevolking

Woonomgeving

Binnen deze voorraad is de aandacht gericht op de beschikbaarheid en de kwaliteit van woningen, de aanwezigheid van publieke en dagelijkse voorzieningen en de tevredenheid met de eigen woonomgeving.

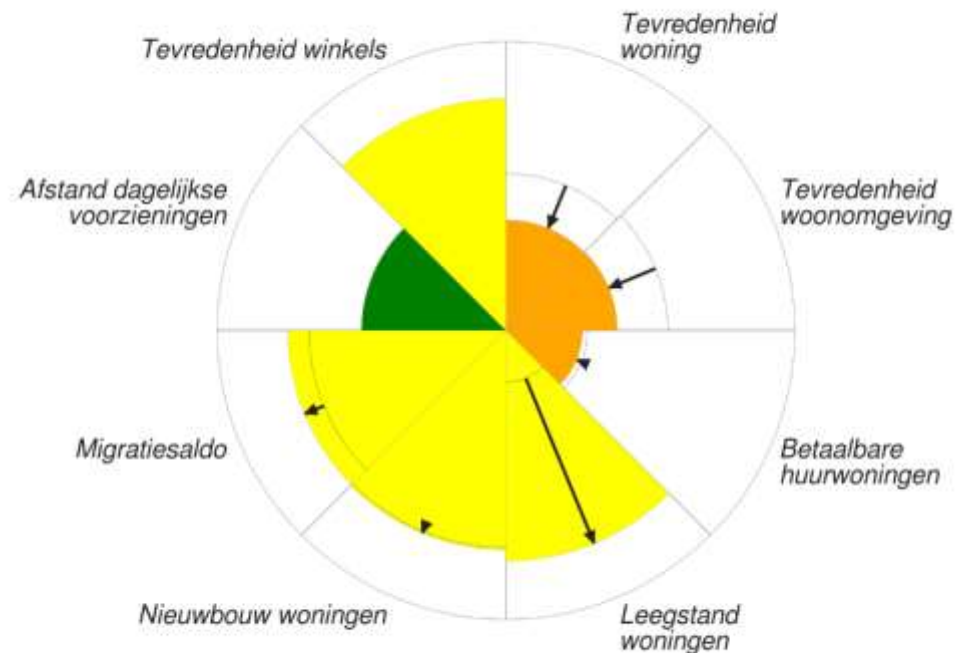
Daarnaast kijken we naar het migratiesaldo.

Eisen:

- Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit
  - Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen
  - Iedereen is tevreden met de woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond
-

Woonomgeving: Beleefde kwaliteit punt van aandacht

- Weinig leegstand
- Tevredenheid woning en woonomgeving beide gedaald, met (zeer) matige scores. Tevredenheid winkels scoort wel hoog
- Aanbod betaalbare huurwoningen laag
- Aantal nieuwbouwwoningen gestegen en goede score
- Verhuissaldo positieve richting aangenomen, d.w.z. dat er meer inkomende verhuizingen zijn dan uitgaande
- Afstand tot dagelijkse voorzieningen acceptabel

Best en slechtst scorende indicatoren

Best scorend (sterk)	Slechts scorend (zwak)
Opkomst percentage landelijke verkiezingen	Eenzaamheid
Levensverwachting	Politiek vertrouwen
Afstand ziekenhuis	Rijksmonumenten
Medicijngebruik	Stadsgezichten
Tevredenheid winkels	Verwarde personen
Migratiesaldo	Verkeersonveiligheid
Nieuwbouw woningen	
Leegstand woningen	

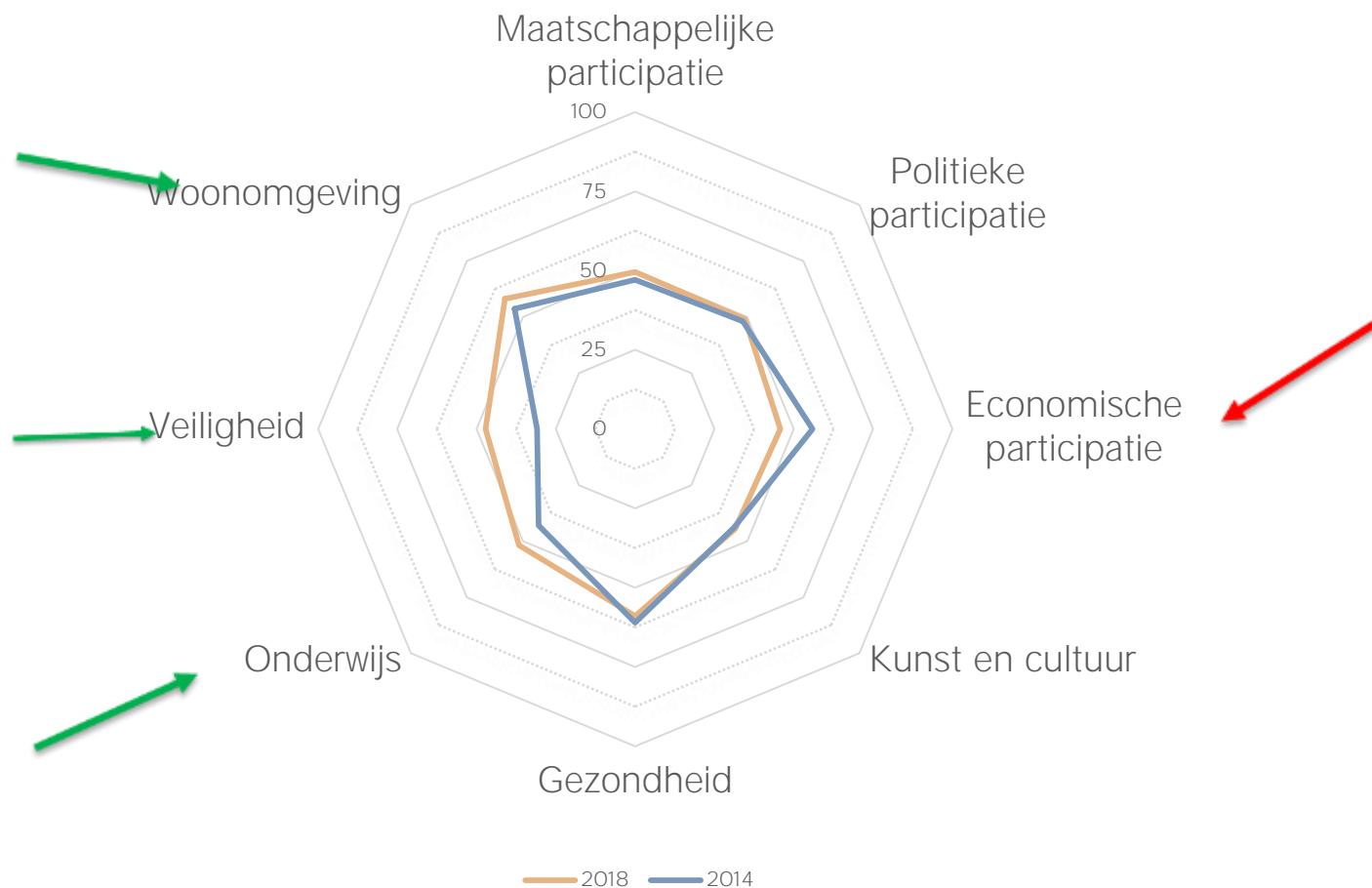
Toelichting:

Scores boven 75 als sterk getypeerd

Scores beneden 25 als zwak getypeerd

Voorraadscores sociaal-cultureel kapitaal

Ecologisch kapitaal

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Ecologisch kapitaal

Voor het ecologisch kapitaal kijken we naar de verschillende ecosystemen binnen de gemeente. Deze dienen over voldoende veerkracht te beschikken om de natuurlijke en menselijke verstoringen op te kunnen vangen zonder dat dit leidt tot onherstelbare schade aan een van de vier eco-systeemfuncties: de productiefunctie, draagkrachtfunctie, informatiefunctie en regulatiefunctie. Een ecosysteembenadering waarbij de kwaliteit en kwantiteit van de geleverde functies centraal staat.

Ecologisch Kapitaal
Natuur & landschap
Bodem
Water
Lucht
Energie & klimaat
Afval
Hinder & calamiteiten

Bodem

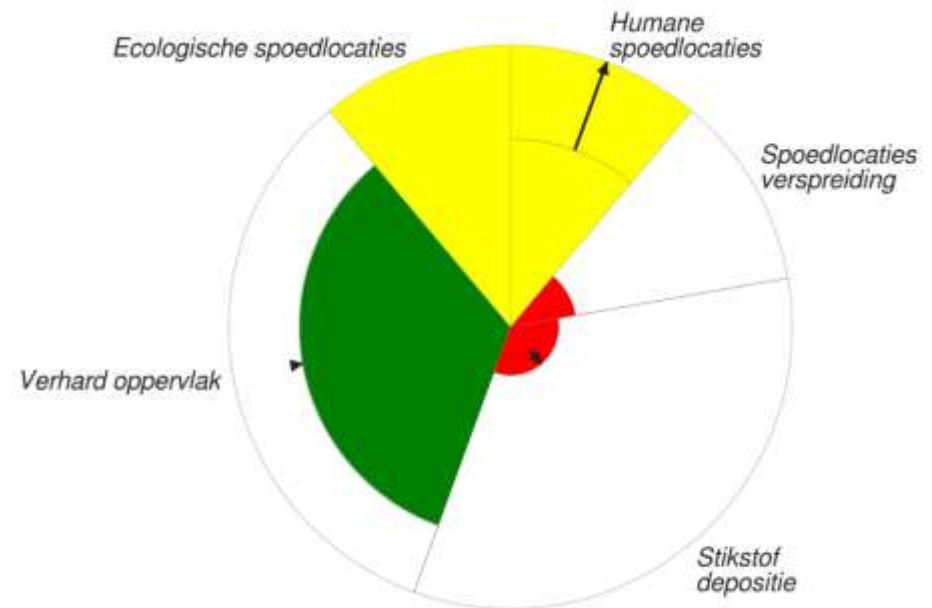
Tot de voorraad bodem behoort het ondiep (freatisch) grondwater. De grondwaterkwaliteit kan worden bedreigd door vermesting, verzuring en de verspreiding van milieugevaarlijke stoffen zoals zware metalen en bestrijdingsmiddelen.

Eisen:

- De bodem is schoon
  - Het grondwater is schoon
-

Bodem: Twee gezichten

- Uitstekende score voor ecologische en humane spoedlocaties en sterk verbeterde score voor humane spoedlocaties
- Slechte score voor de verspreiding van spoedlocaties
- Goede score voor verhard oppervlakte
- Verbeterde maar nog steeds matige score voor stikstof depositie

Lucht

De kwaliteit van lucht heeft invloed op de gezondheid van mensen en de ontwikkeling van de natuur. Schade aan de gezondheid ontstaat door zowel kortdurende blootstelling aan hoge concentraties van vervuilende stoffen als door langdurige blootstelling aan relatief lage concentraties.

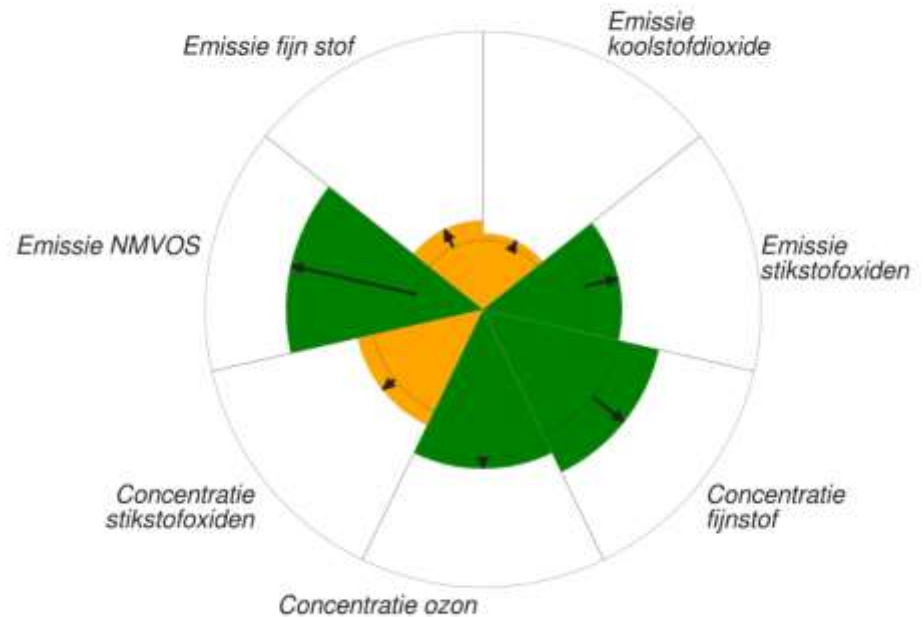
Eisen:

- De lucht is schoon
-

Lucht:

Over de hele linie sterk verbeterd

- Het feit dat het overall beeld positief is (met uitzondering van nog te hoge emissies van CO2 en fijnstof en te hoge concentratie NOx) wil niet zeggen dat op specifieke plekken de concentraties van bijvoorbeeld fijnstof niet (te) hoog kunnen zijn

Hinder en calamiteiten

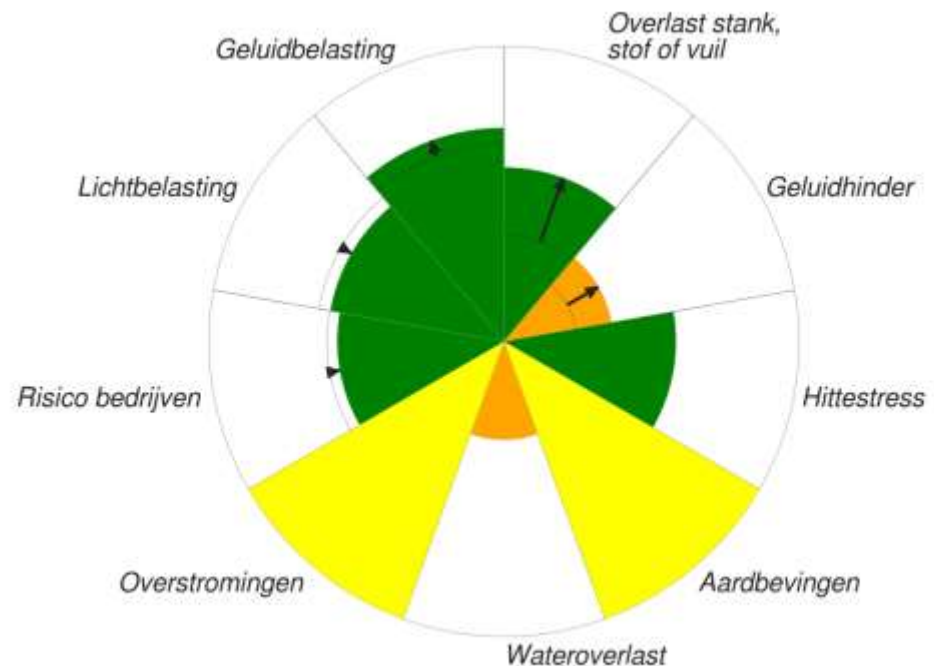
De voorraad hinder en calamiteiten gaat vooral over de vraag of de burger in zijn/haar dagelijks functioneren overlast ondervindt in de vorm van geur, licht en geluid. Externe veiligheid, het risico dat mensen slachtoffer worden van een ramp speelt een belangrijke rol. Overlast is namelijk zowel aan fysieke of psychische gezondheidsklachten gekoppeld.

Eisen:

- De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal
  - Er is geen door de mens veroorzaakte overlast in de vorm van geur, licht en geluid
-

Hinder en calamiteiten: Overall een gunstige beeld

- Over het algemeen goede scores
- Geen kans op aardbevingen en overstromingen
- Goede scores op geluidbelasting, lichtbelasting en overlast stank, stof en vuil
- Hoge score op risico bedrijven, maar iets verminderd
- Matige score op geluidhinder (wel verbeterd) en wateroverlast bij hevige regenval

Water

Onder de voorraad oppervlaktewater wordt verstaan: dat deel van de bodem dat (in principe) bedekt is met water. We onderscheiden stromende wateren zoals rivieren en beken en stilstaande wateren zoals meren en vennen. Het gaat met name om de kwaliteit van het oppervlaktewater. Daarnaast, en zeker ook tegen de achtergrond van het klimaatvraagstuk, krijgt ook het vraagstuk van wateroverlast steeds meer aandacht. We beperken ons hier tot het meten van de biologische en chemische kwaliteit.

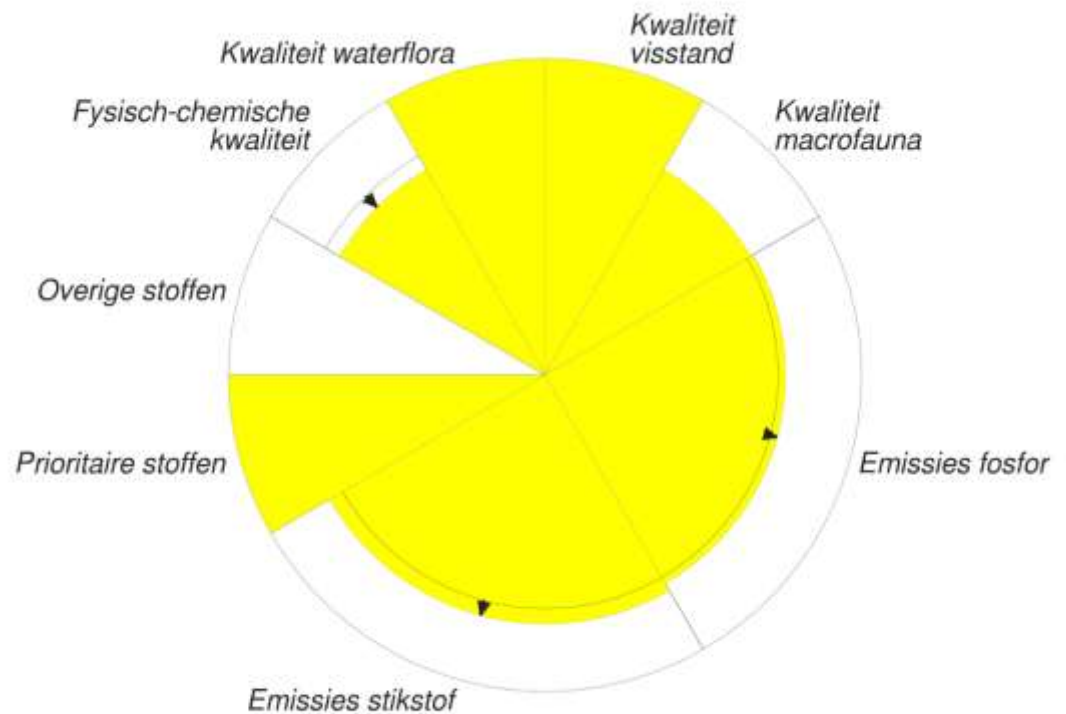
Eisen:

- Het oppervlaktewater is schoon
-

Water: Zeer positief beeld

Zeer goede score

- Lichte afname fysisch-chemische kwaliteit
- Zeer lage score voor overige vervuilende stoffen
- Uitstekende kwaliteit waterflora, macrofauna en visstand

Natuur en landschap

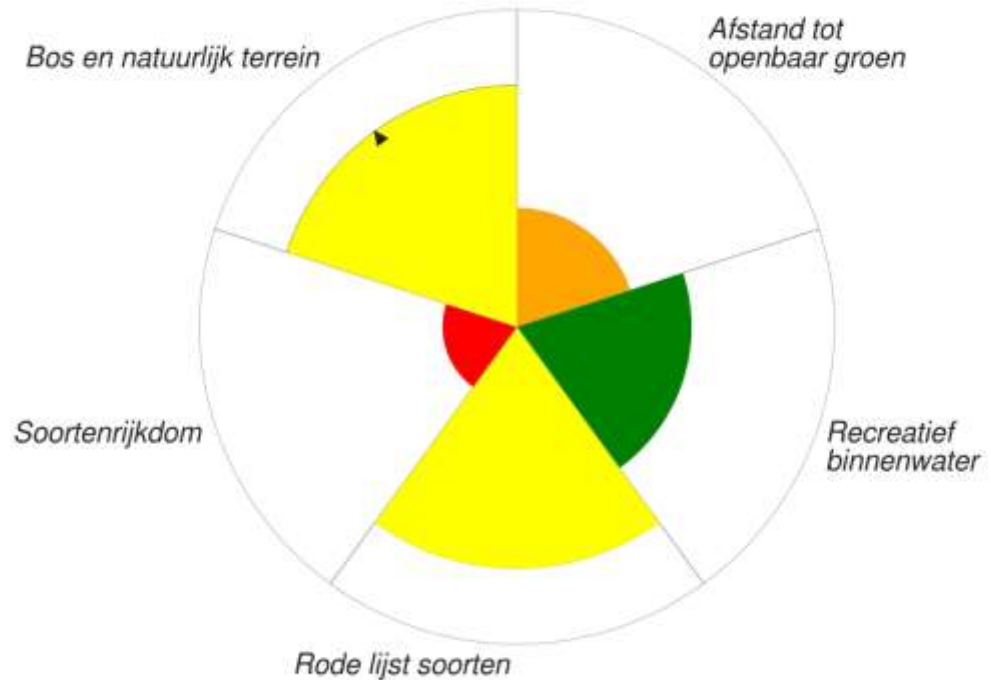
In de voorraad natuur en landschap staat het behoud van de natuurlijke biodiversiteit (de kwalitatieve dimensie van natuur) centraal.
Soortenrijkdom en de kwantitatieve dimensie van natuur komen in beeld.

Eisen:

- De natuurlijke biodiversiteit moet worden behouden
  - De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt
  - De natuur is bereikbaar
-

Natuur en landschap: Wisselend beeld

- Soortenrijkdom vraagt om aandacht, soortenrijkdom van rode lijst scoort daarentegen wel goed
- Positieve score voor afstand tot recreatief binnenwater
- weinig openbaar groen in de directe nabijheid (zie ook indicator verharding), maar wel uitgebreid natuurlijk en bos terrein aanwezig in de omgeving

Energie

Energie is van belang voor het functioneren van onze samenleving, actueel is de schaarste van fossiele brandstoffen en de noodzaak derhalve om zuiniger om te gaan met hetgeen beschikbaar is alsook te zoeken naar alternatieven. We kijken naar de productie en consumptie van (duurzame) energie en daarmee samenhangende zaken als energiebesparing.

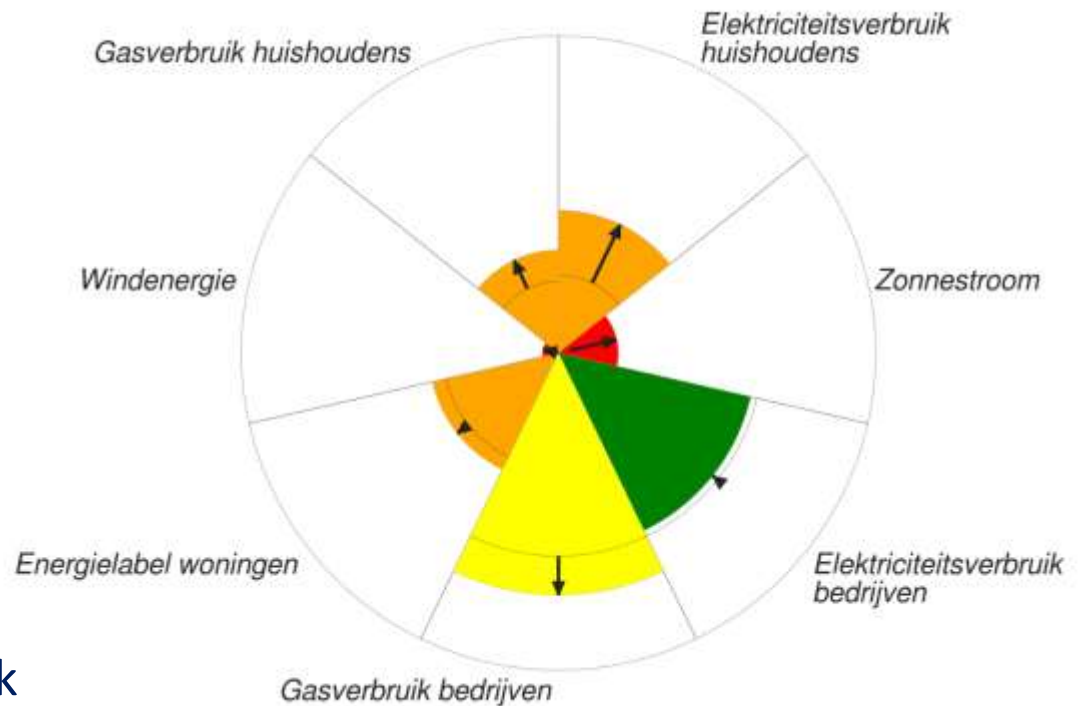
Eisen:

- Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit
  - Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt
  - Investerings van bedrijven zijn gericht op het verminderen van het gebruik van niet-hernieuwbare grond- en hulpstoffen
-

Energie:

Over de gehele linie aanzienlijke verbeteringen

- Hoewel alle indicatoren m.u.v. elektriciteitsverbruik bedrijven een verbeteringen laten zien t.o.v. 2014 is er gezien de noodzakelijke energietransitie nog veel werk aan de winkel
- Sterke toename van zonnestroom in de gemeente
- Sterke afname van zowel gas als elektriciteitsverbruik van huishoudens

Afval en grondstoffen

De hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner is verviervoudigd sinds 1950. Deze berg afval moet op één of andere manier verwerkt worden. Het nuttig toepassen van afvalstoffen spaart grondstoffen én energie uit. Hierdoor vermindert onder meer de uitstoot van CO₂. Ook hoeft er minder afval te worden verbrand of gestort. Dat leidt weer tot minder nadelige milieueffecten van deze afvalbeheersvormen.

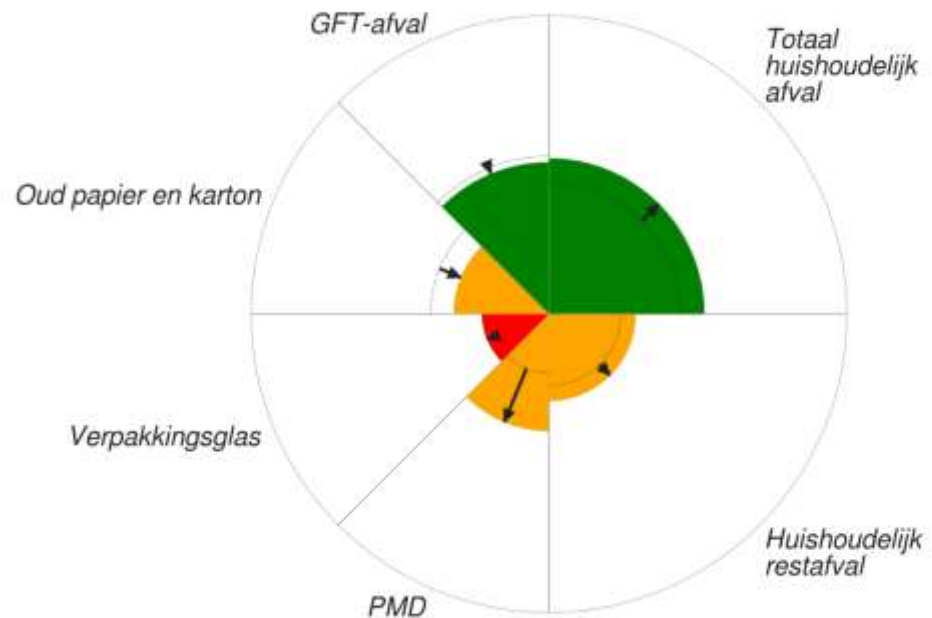
Eisen:

- Burgers werken toe naar een afval loze samenleving
-

Afval en grondstoffen:

Op de goede weg maar nog niet voldoende

- Vrijwel alle indicatoren laten een (licht) verbeterde score zien, met uitzondering van GFT en oud papier en karton
- Totaal huishoudelijk afval vertoont een goede en verbeterde score. Maar daarbinnen is er nog relatief veel huishoudelijk restafval
- Sterke verbetering in PMD
- Ten aanzien van GFT-afval, verpakkingsglas, PMD en oud papier en karton is nog duidelijk verbetering mogelijk

Best en slechtst scorende indicatoren

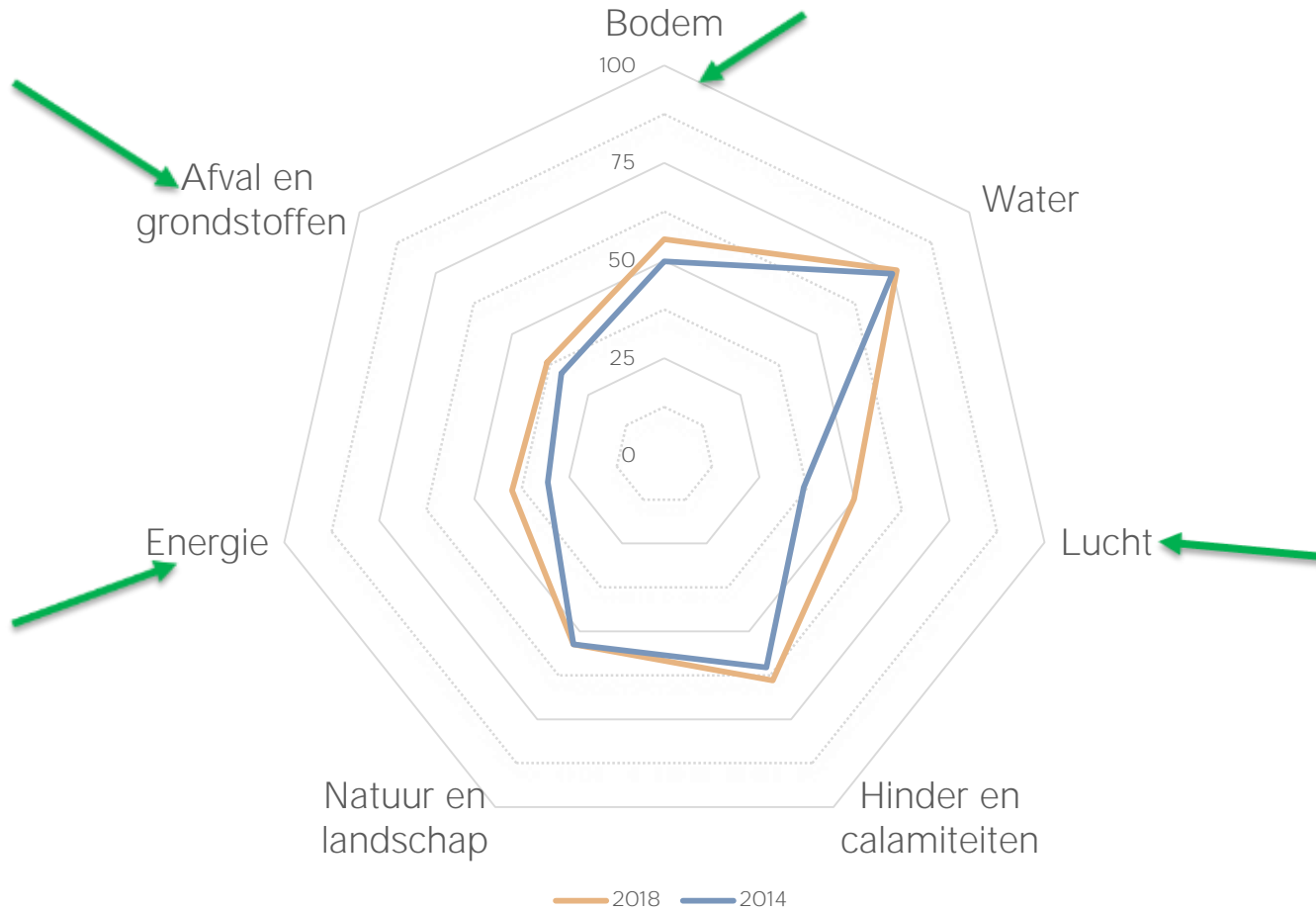
Best scorend (sterk)	Slechts scorend (zwak)
Humane spoedlocaties	Verspreiding spoedlocaties
Kwaliteit visstand	Stikstof depositie
Kwaliteit macrofauna	Overige stoffen (oppervlakte water)
Kwaliteit waterflora	Soorten rijkdom
Fysisch Chemische kwaliteit (oppervlakte water)	Windenergie
Prioritaire stoffen	Zonnestroom
Emissie stikstof	Afval inzameling glas
Emissie fosfor	
Overstromingen	
Aardebevingen	
Aandeel bos	
Soorten rijkdom rode lijst	
Gasverbruik bedrijven	

Toelichting:

Scores boven 75 als sterk getypeerd

Scores beneden 25 als zwak getypeerd

Voorraadscoringen ecologisch kapitaal

Economisch kapitaal

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Economisch kapitaal

Binnen het economisch kapitaal staat het functioneren van de lokale en regionale economie centraal. Hierbij is de focus gericht op behoud en versterking van het vermogen van een gemeente/regio om voldoende inkomen te genereren. Vanuit lokaal en regionaal economisch perspectief wordt het concurrerend vermogen van een gemeente/regio in belangrijke mate bepaald door het samenspel van de economische structuur en het lokale en regionale vestigingsklimaat.

Economisch Kapitaal

Arbeid

Ruimtelijke
vestigingsvoorwaarden

Infrastructuur &
bereikbaarheid

Concurrentievermogen

Kennis

Arbeid

Arbeid refereert aan het vermogen van de mens om een bijdrage te leveren aan het productieproces van goederen en diensten. De kwaliteit (kennis, ervaring, creativiteit) en de (kwantitatieve) beschikbaarheid van mensen die kunnen en willen werken is dan ook een cruciale economische factor.

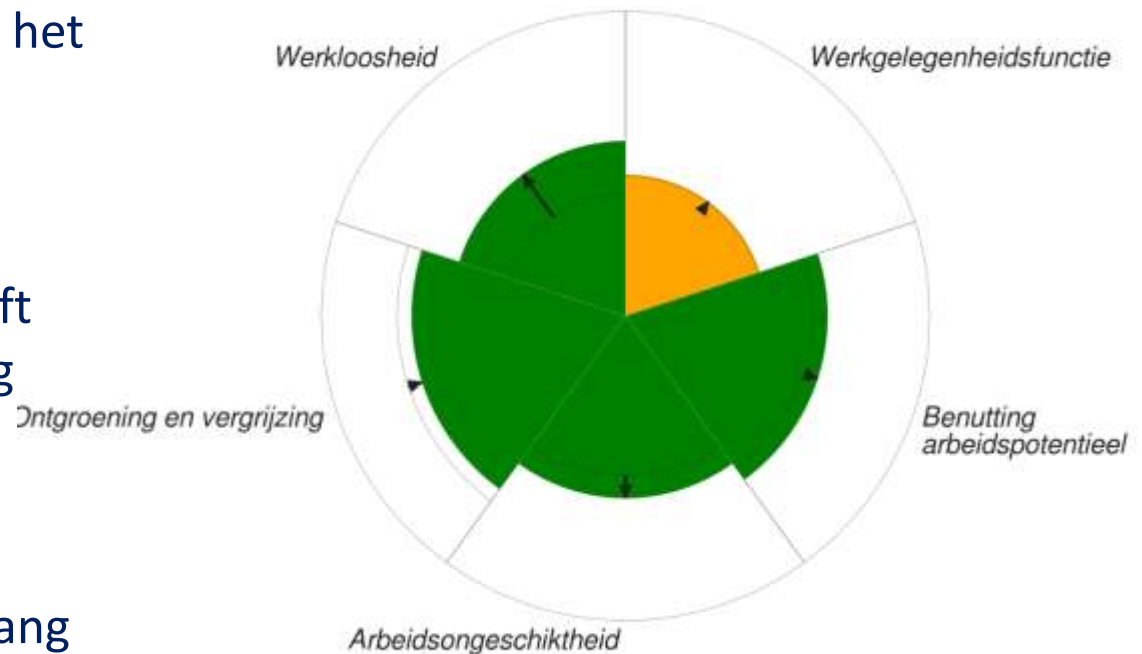
Eisen:

- De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief
  - Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen
  - Het arbeidspotentieel van de totale potentiële beroepsbevolking wordt benut
-

Arbeid:

Verbeterde en goede resultaten over de gehele linie

- Economische hoogconjunctuur laat zijn positieve sporen na. Sterke afname werkloosheid, verbeterde benutting van het arbeidspotentieel en verminderde arbeidsongeschiktheid
- Aandachtspunt wat betreft ontgroening en vergrijzing (licht verslechterd) en werkgelegenheidsfunctie (verhouding tussen werkgelegenheid en omvang beroepsbevolking)

Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden

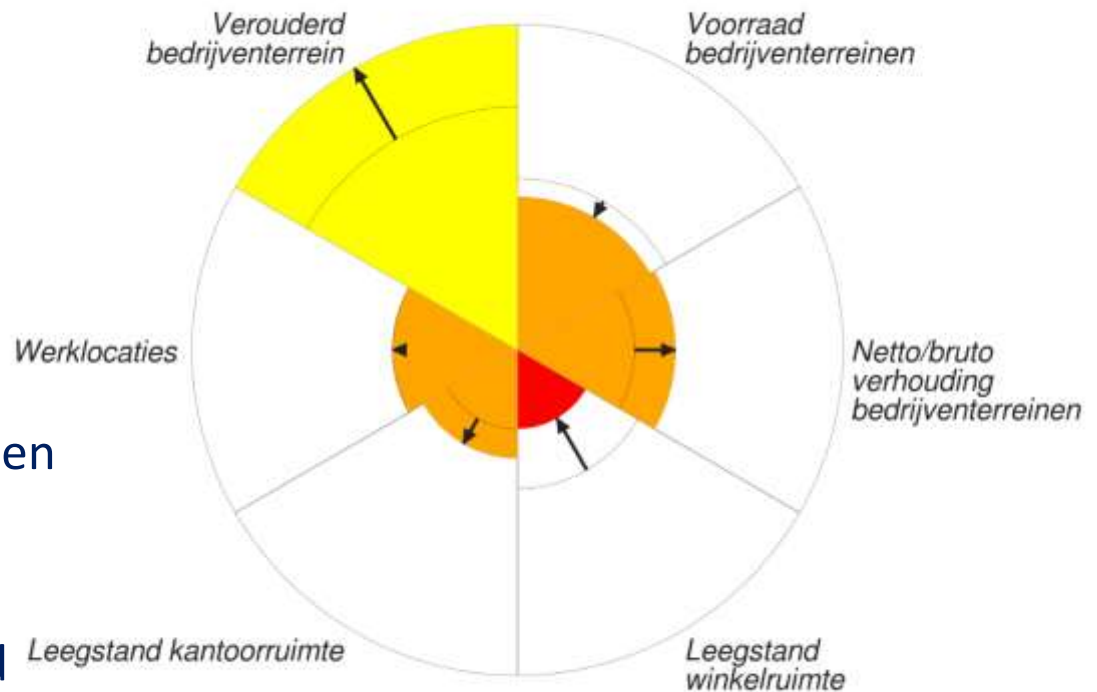
De beschikbaarheid, segmentatie en kwaliteit van bedrijventerreinen en de beschikbaarheid en kwaliteit van bedrijfsruimten en kantoorgebouwen. Bedrijventerreinen worden meegenomen als kapitaalgoed, ze fungeren immers niet als een directe input in het productieproces, maar als randvoorwaarde voor het goed functioneren van de regionale economie.

Eisen:

- De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: er is sprake van zuinig ruimtegebruik
  - Er is voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid
-

Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden: Punt van aandacht

- Vrijwel alle onderwerpen vragen aandacht met uitzondering van de veroudering van bedrijventerreinen (sterk afgenomen)
- Toegenomen leegstand van winkels: punt van zorg
- Verbeterde netto/bruto verhouding bedrijventerreinen (maat voor zuinig ruimtegebruik)
- Lichte afname van leegstand kantoren, lichte afname voorraad bedrijven terreinen

Concurrentievermogen

De kracht van een lokale en regionale economie wordt in belangrijke mate bepaald door de in die gemeente/regio aanwezige bedrijvigheid. De samenstelling moet zodanig zijn dat deze economische groei kan genereren, maar ook conjuncturele schokken kan opvangen. Daarnaast moet er sprake zijn van voldoende dynamiek en vernieuwing.

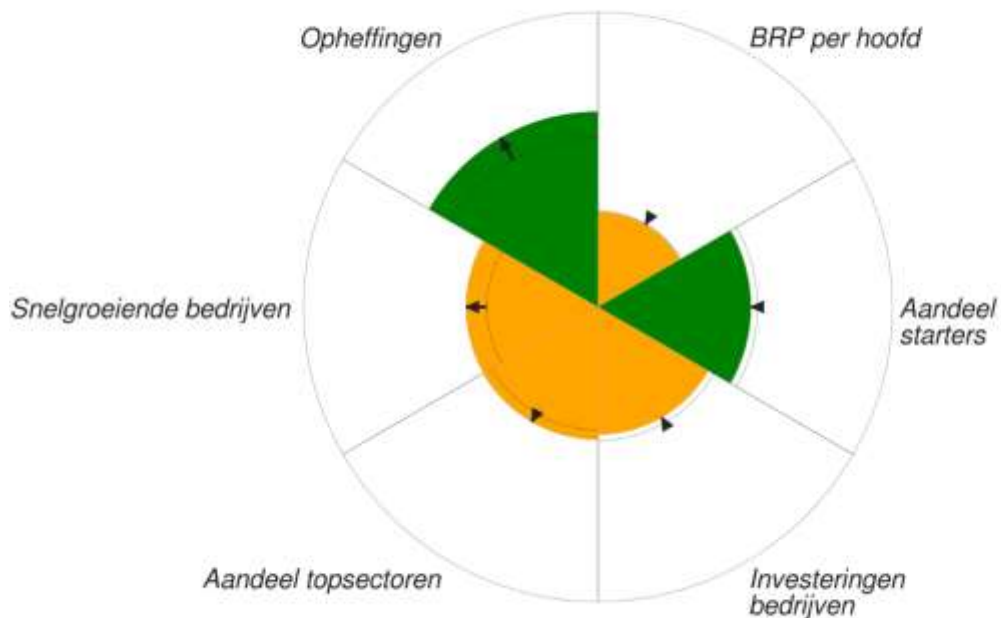
Eisen:

- De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw in de gemeente Ede vestigende ondernemingen
  - De lokale economie is concurrerend
  - Voor het instandhouden en versterken van het productieve vermogen van de economie is het nodig dat het bedrijfsleven voldoende investeert
-

Concurrentievermogen:

Matig beeld, weinig echte veranderingen

- Minder opheffingen maar ook minder starters. Over het algemeen wel relatief goede score
- Matige score op snelgroeiende bedrijven, aandeel topsectoren al is er wel een lichte verbetering
- Bruto Regionaal Product per hoofd is laag

Infrastructuur en bereikbaarheid

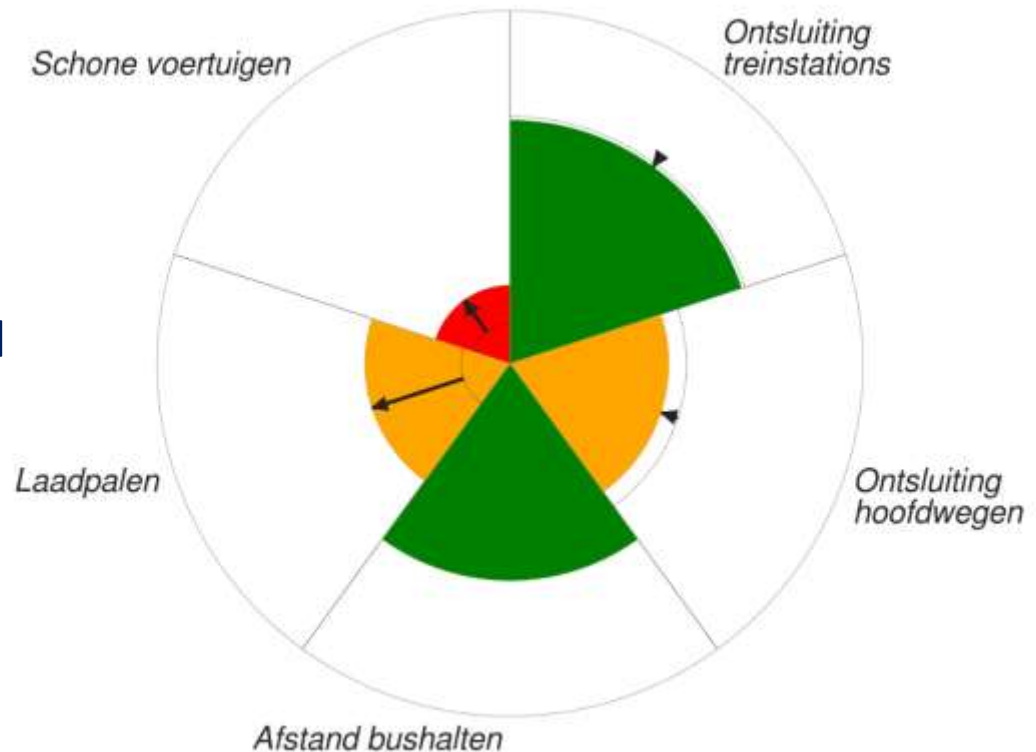
In onze 'hoog mobiele' samenleving speelt bereikbaarheid en de daarbij behorende infrastructuur in al zijn verschijningsvormen een steeds crucialere rol. Dat geldt niet alleen voor het economisch functioneren van onze samenleving, maar evenzogoed voor het sociale functioneren.

Eisen:

- Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT
-

Infrastructuur en bereikbaarheid: verbeterde resultaten maar ruimte voor ontwikkeling

- Goede ontsluiting naar treinstation en bushalte maar matige ontsluiting naar hoofdwegen
- Zowel het aantal schone voertuigen als het aantal laadpalen is gestegen, maar hier is nog volop ruimte voor verbetering

Kennis

Bij de voorraad kennis gaat het primair om de kennis die gebruikt wordt in het productieproces. Onderscheid tussen kennis die arbeidskrachten bezitten (human capital), en kennis die opgesloten zit in kapitaalgoederen. Voor het op peil houden van het kennisniveau van bedrijven en beroepsbevolking is een goede kennisinfrastructuur noodzakelijk.

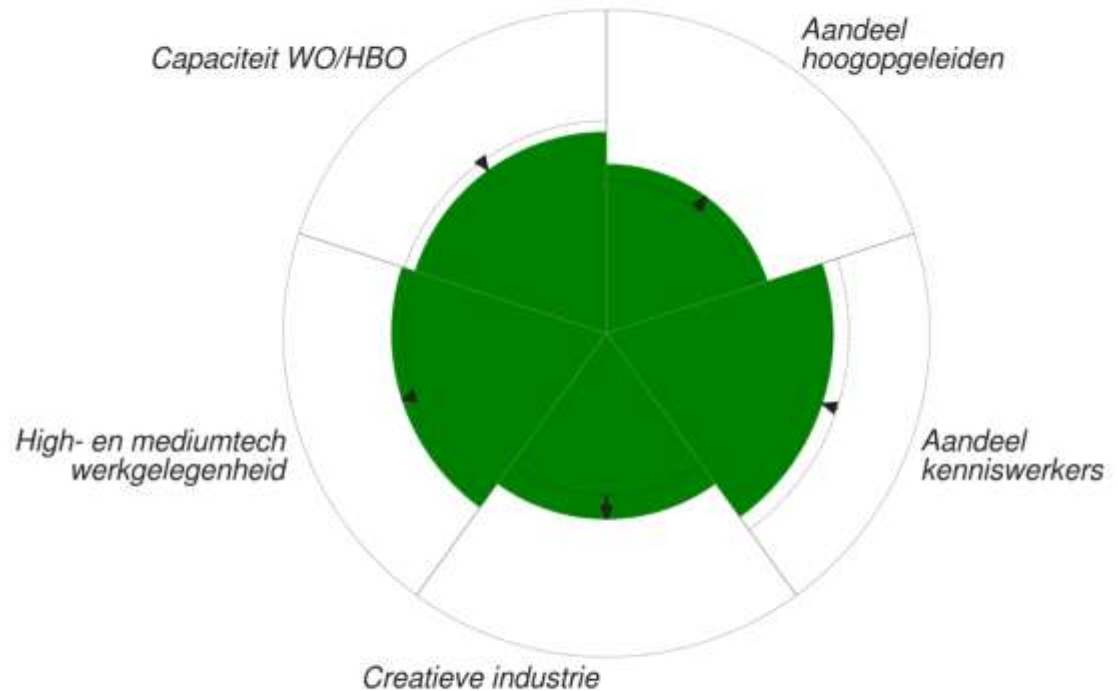
Eisen:

- De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid
  - Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers en werkgevers van en in bedrijven en organisaties als geheel, wordt voortdurend versterkt
-

Kennis:

Goede stabiele score over de volle breedte

- Relatief hoog aandeel high- en mediumtech werkgelegenheid
- Stijgend aandeel hoogopgeleiden
- Lichte stijging banen in de creatieve industrie

Best en slechtst scorende indicatoren

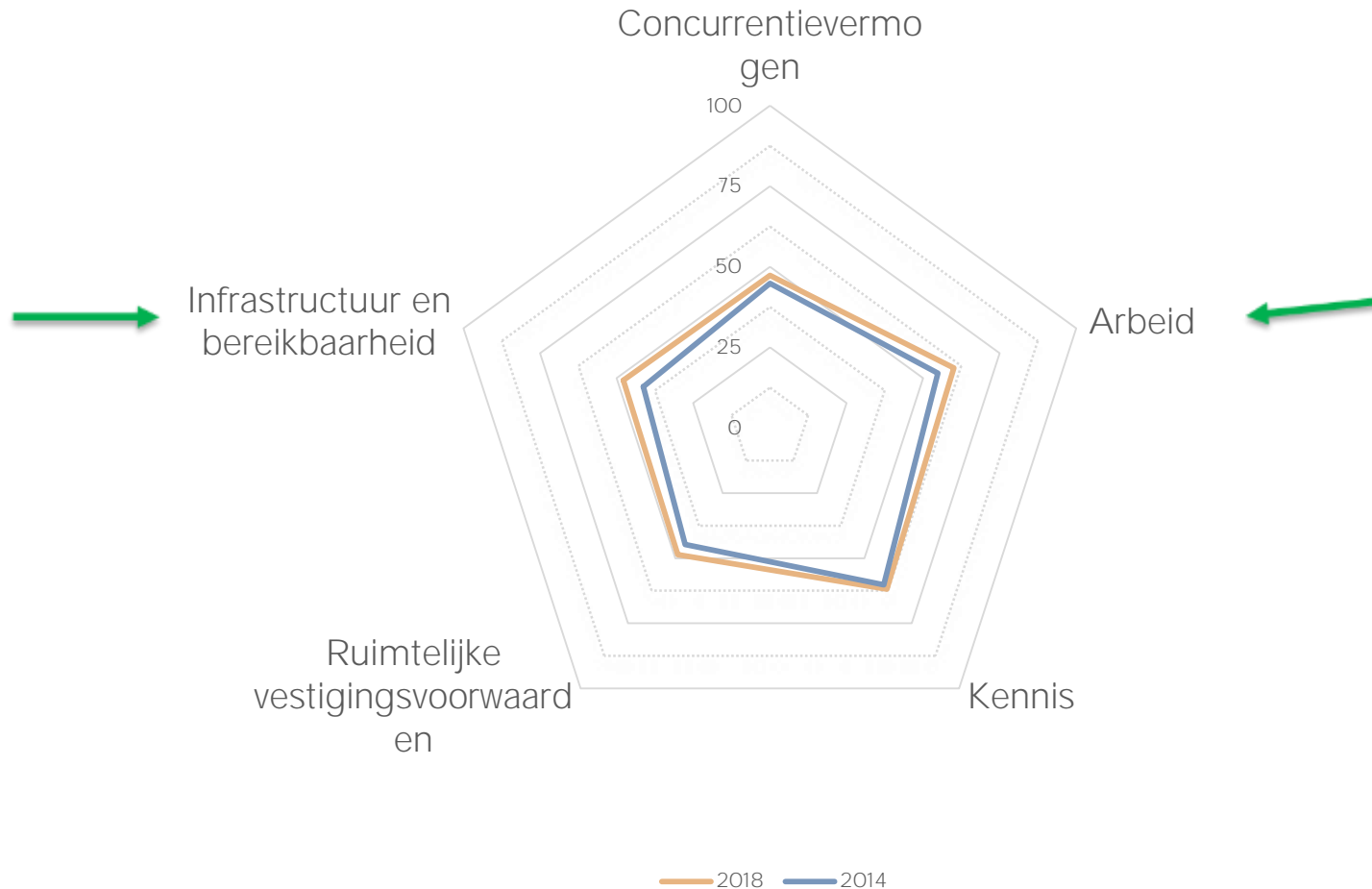
Best scorende (sterk)	Slechts scorende (zwak)
Verouderd bedrijventerrein	Leegstand winkels
	Schone voertuigen

Toelichting:

Scores boven 75 als sterk getypeerd

Scores beneden 25 als zwak getypeerd

Vorraadscores economisch kapitaal

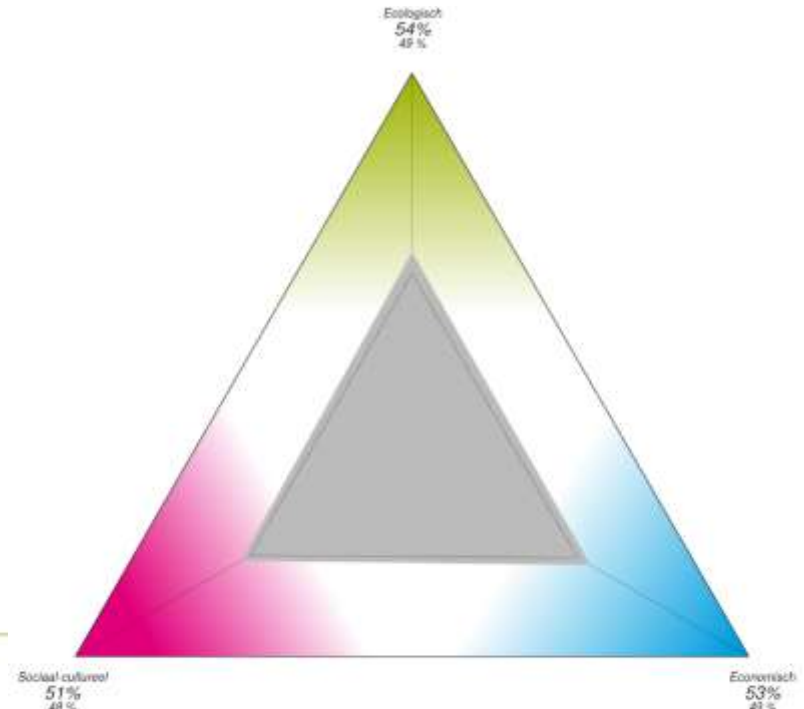
De duurzaamheidsdriehoek van Ede

telos brabant centrum voor
duurzame ontwikkeling

Kapitaal	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal	48.6	50.2	50.5	51.1	52.6
Sociaal-cultureel	48.0	49.1	48.8	48.6	50.6
Ecologisch	48.5	52.2	52.8	53.0	54.0
Economisch	49.2	49.4	49.8	51.7	53.1

- Opgaande lijn: over gehele linie verbeteringen
- Redelijk evenwichtig opbouw: ecologisch kapitaal sterkste, sociaal cultureel kapitaal blijft licht achter

Ontwikkeling in de tijd

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Ontwikkeling in de periode 2014-2018 Kapitaalniveau

		2014	2015	2016	2017	2018
Totaal	Ede	48.6	50.2	50.5	51.1	52.6
	Nederland	46.2	46.8	47.6	48.2	49.2
Sociaal-cultureel	Ede	48.0	49.1	48.8	48.6	50.6
	Nederland	48.8	48.8	49.2	49.8	51.0
Ecologisch	Ede	48.5	52.2	52.8	53.0	54.0
	Nederland	46.9	48.8	49.7	50.0	50.7
Economisch	Ede	49.2	49.4	49.8	51.7	53.1
	Nederland	43.1	42.9	43.7	44.9	46.1

In vergelijking met Nederland groeit Ede harder. Het gevolg van sterkere groei van het ecologische en economische kapitaal. Sociaal culturele kapitaal kent min of meer vergelijkbare ontwikkeling

Ontwikkeling in de periode 2014-2018

Voorraad	2018	2014-2018
Maatschappelijke Participatie	49.5	++
Politieke Participatie	49	+
Economische Participatie	45.8	--
Kunst en cultuur	44.6	+
Gezondheid	59	-
Onderwijs	51.8	++
Veiligheid	47.2	++
Woonomgeving	58.1	++
Bodem	55.5	++
Water	76.2	+
Lucht	49.9	++
Hinder en calamiteiten	64	++
Natuur en landschap	53.7	0
Energie	40.1	++
Afval en grondstoffen	38.4	++
Concurrentievermogen	47.3	++
Arbeid	60.1	++
Kennis	61.8	+
Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	48.6	++
Infrastructuur en bereikbaarheid	47.8	++

Groei wordt breed gedragen. Alleen economische participatie en in veel minder mate gezondheid laten verslechterde resultaten zien. Waarbij de resultaten van gezondheid nog steeds goed zijn.

Toelichting:

+ = Ede presteert beter: voorraadscore tussen de 0 en 5% beter

++ = Ede presteert veel beter: voorraadscore meer dan 5% beter

- = Ede presteert slechter voorraadscore tussen de 0 en 5% slechter

-- = Ede presteert veel slechter: voorraadscore meer dan 5% slechter

Benchmarking Typologieën

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Telos werkt met principe van fair benchmarking: appels met appels vergelijken

We maken naast gemeentegrootte gebruik van typologieën op basis van aantal kwalitatieve kenmerken

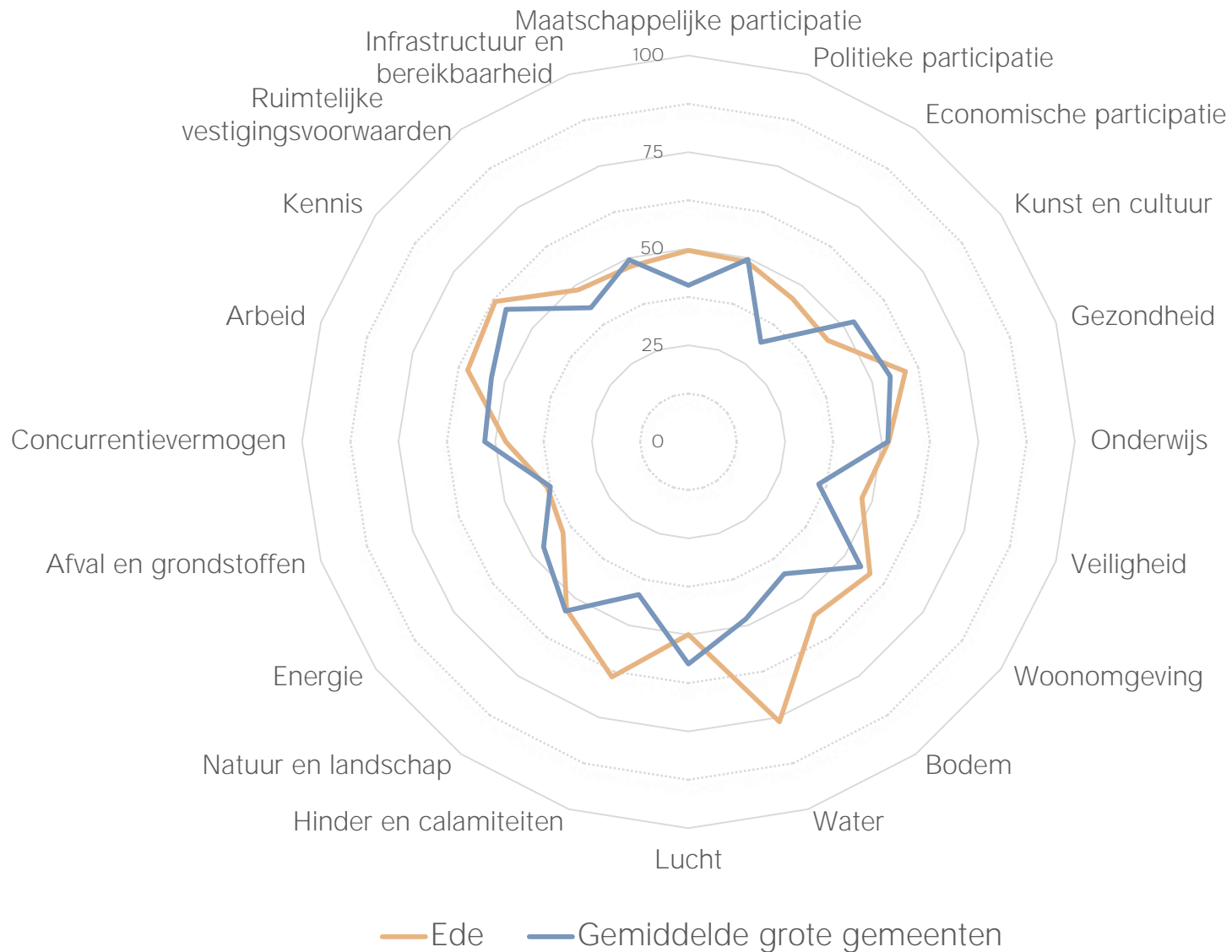
Kenmerk	Typologie	Definitie
Bevolkings-ontwikkeling	Groei gemeente	Groei aantal inwoners in 2008-2018 >5%
	Krimp gemeente	Krimp aantal inwoners >2% in 2008-2018
Woning-voorraad	New Town	>35% woningen is gebouwd na 1990
	Historische gemeente	Woningvoorraad voor 1905 >8% + 1 of meerdere monumentale stadsgezichten
Werkgelegenheid	Werk gemeente	Werkgelegenheidsfunctie >100 + aantal banen >14.000
	Woongemeente	Werkgelegenheidsfunctie <60
Bodemgebruik	Groene gemeente	Aandeel bos en natuurlijk terrein >30%
	Agrarische gemeente	Aandeel agrarische grond >75%
Overige	Centrum gemeente	Gemeente bevat meer dan 15% van de inwoners van een COROP gebied + een score van >50 op voorzieningenniveau
	Voormalige Industrie gemeente	Meer dan 53% van de beroepsbevolking werkte volgens de volkstelling van 1960 in de industrie
	Toeristische gemeente	Meer dan 10% van de bedrijfsvestigingen is gericht op toerisme of meer dan 14% van de beroepsbevolking werkt in het toerisme

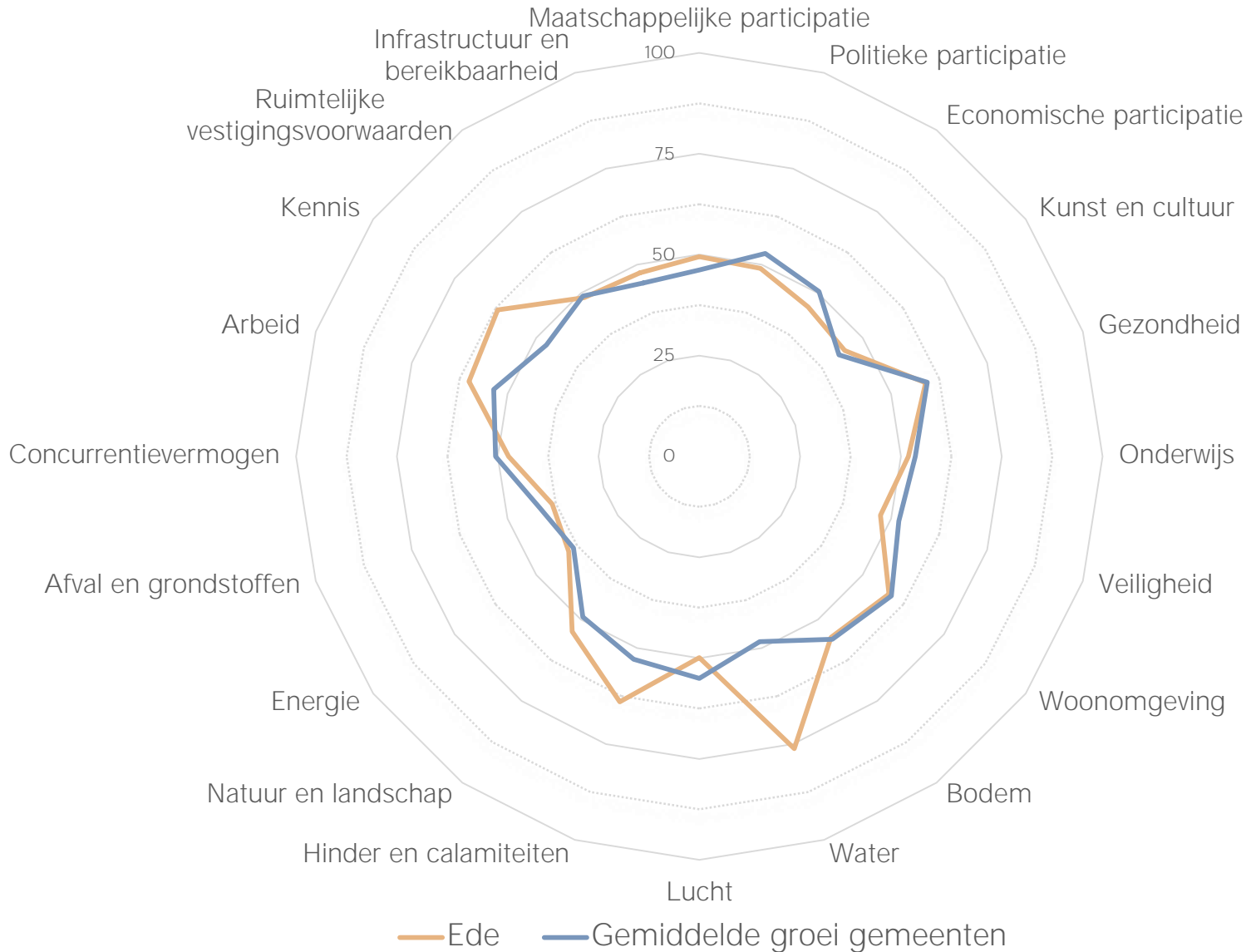
Vergelijkingsgemeenten voor Ede

- Grote gemeenten
  - Groei gemeenten
  - Groene gemeenten
  - Centrum gemeenten
  - Buurgemeenten: Veenendaal, Wageningen en Apeldoorn
  - Vergelijkbare gemeenten (keuze RKC): Emmen, Alkmaar, Deventer, Alphen aan de Rijn, Oss, Venlo en Leeuwarden
-

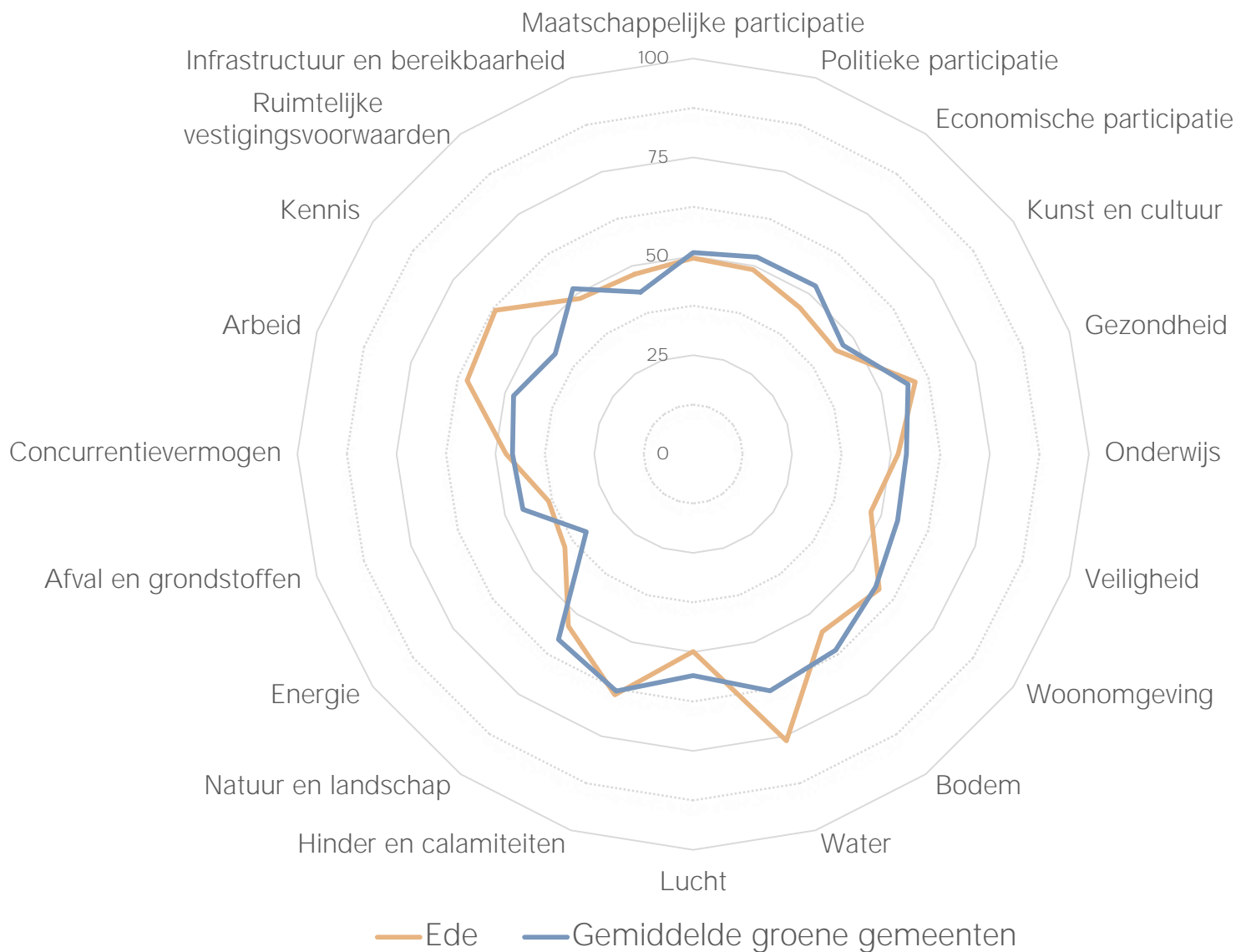
Vergelijking Ede met grote gemeenten

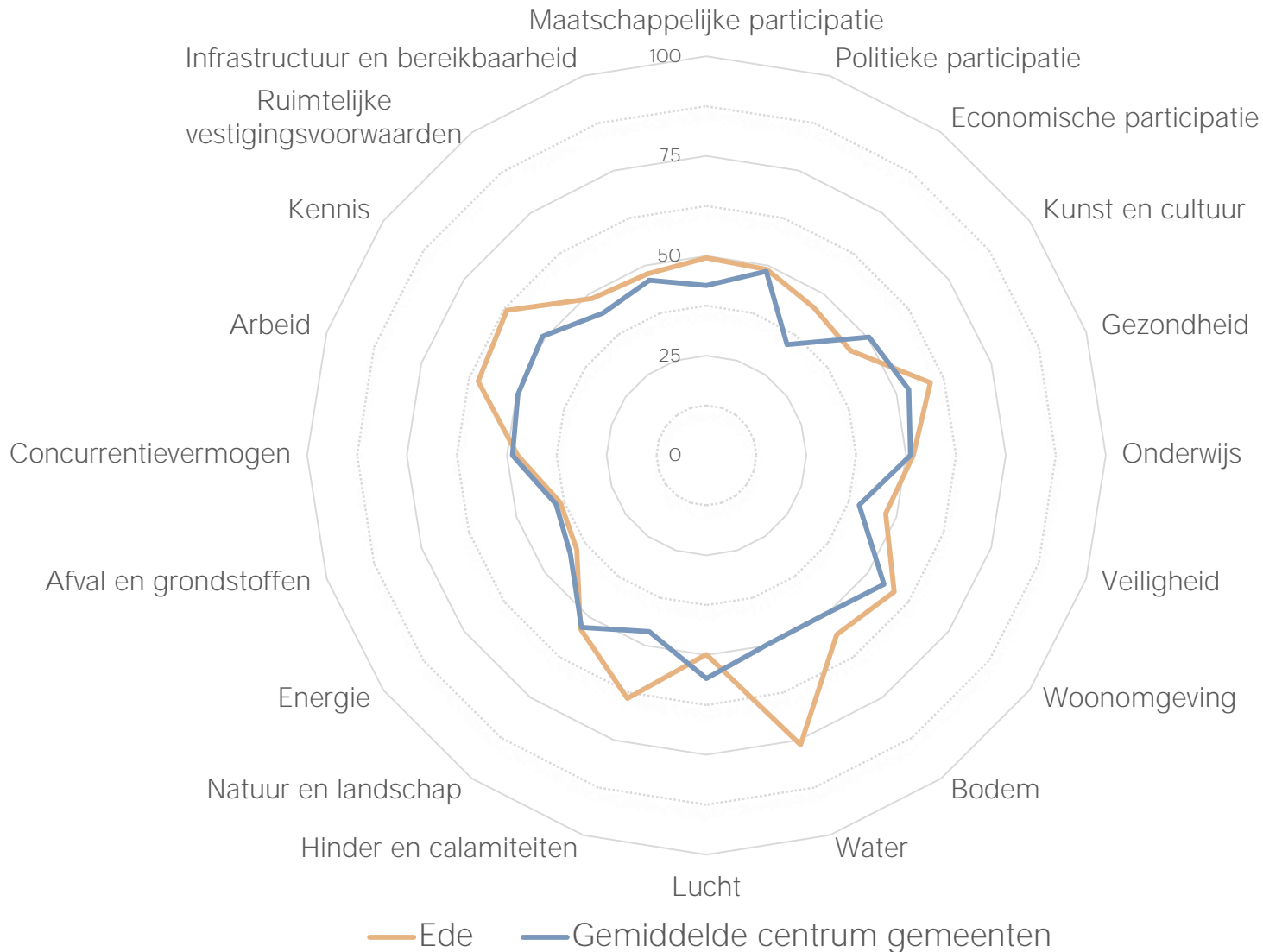
Vergelijking Ede met groei gemeenten

Vergelijking Ede met groene gemeenten

Vergelijking Ede met centrum gemeenten

Samenvattend beeld vergelijking typologieën

Voorraden	Ede	Grote gemeenten	Groei gemeenten	Groene gemeenten	Centrum gemeenten
Maatschappelijke Participatie	49.5	++	++	-	++
Politieke Participatie	49	-	--	--	+
Economische Participatie	45.8	++	--	--	++
Kunst en cultuur	44.6	--	+	-	--
Gezondheid	59	++	-	+	++
Onderwijs	51.8	0	-	-	+
Veiligheid	47.2	++	--	--	++
Woonomgeving	58.1	++	-	+	++
Bodem	55.5	++	-	--	++
Water	76.2	++	++	++	++
Lucht	49.9	--	--	--	--
Hinder en calamiteiten	64	++	++	+	++
Natuur en landschap	53.7	0	++	--	0
Energie	40.1	--	+	++	-
Afval en grondstoffen	38.4	+	--	--	-
Concurrentievermogen	47.3	--	--	+	-
Arbeid	60.1	++	++	++	++
Kennis	61.8	++	++	++	++
Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	48.6	++	-	--	++
Infrastructuur en bereikbaarheid	47.8	-	++	++	+

Toelichting:

+ = Ede presteert beter: voorraadscore tussen de 0 en 5% beter

++ = Ede presteert veel beter: voorraadscore meer dan 5% beter

- = Ede presteert slechter voorraadscore tussen de 0 en 5% slechter

-- = Ede presteert veel slechter: voorraadscore meer dan 5% slechter

Samenvattend beeld vergelijking typologieën

- Gemiddeld hogere scores dan het gemiddelde van grote gemeenten en centrum gemeenten. Ede lijkt qua karakter meer op middelgrote gemeenten door de hogere score op ecologische en sociaal-culturele voorraden.
  - In vergelijking met groene gemeenten (Ede is een van de grootste groene gemeenten in Nederland) wordt juist lager gescoord op deze kapitalen. Meeste groene gemeenten zijn aanzienlijk kleiner.
  - De goede scores op water, hinder en calamiteiten, arbeid en kennis zijn ook terug te zien in de vergelijkingen. Zijn met andere woorden *assets* van Ede
  - Opvallend is de wat lagere maar in verhouding positieve score voor infrastructuur en bereikbaarheid
-

Benchmarking gemeenten

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Gemeenten ter vergelijking

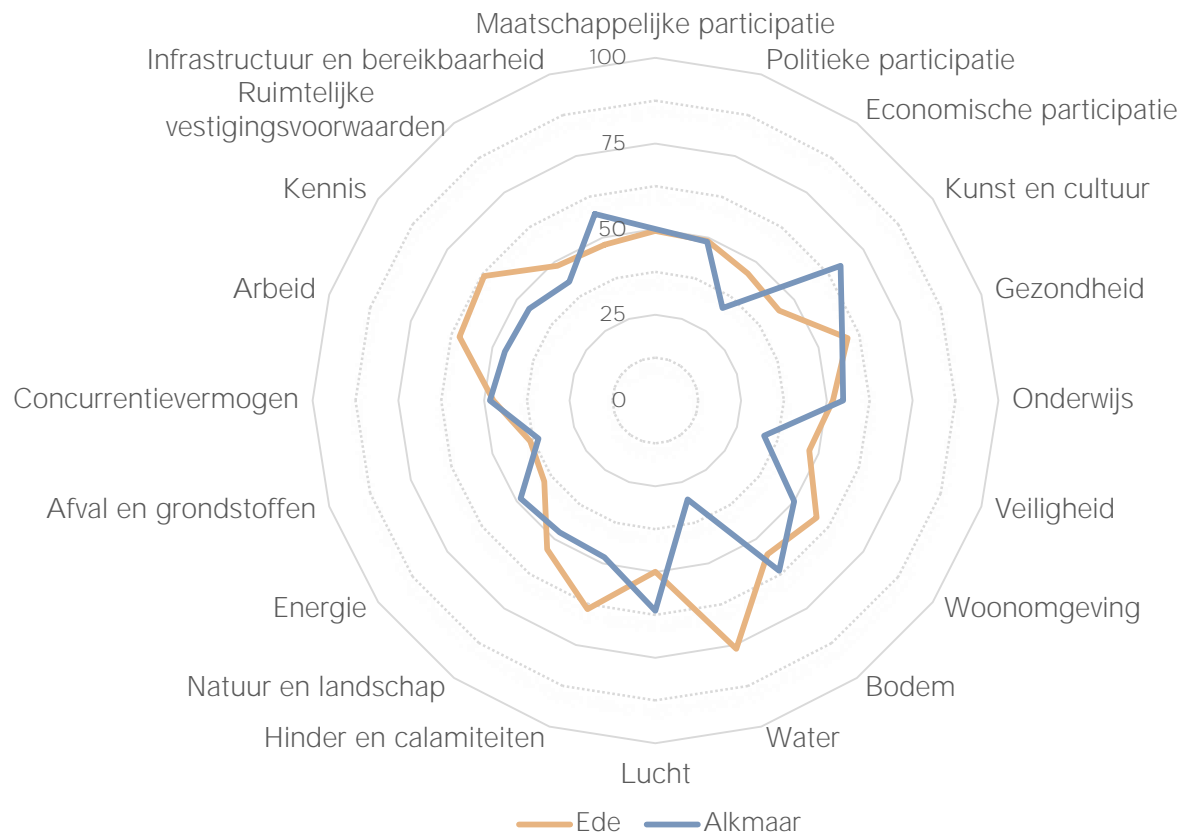
▪ **Vergelijkings gemeenten:**

- Alkmaar
- Alphen aan de Rijn
- Deventer
- Emmen
- Leeuwarden
- Oss
- Venlo

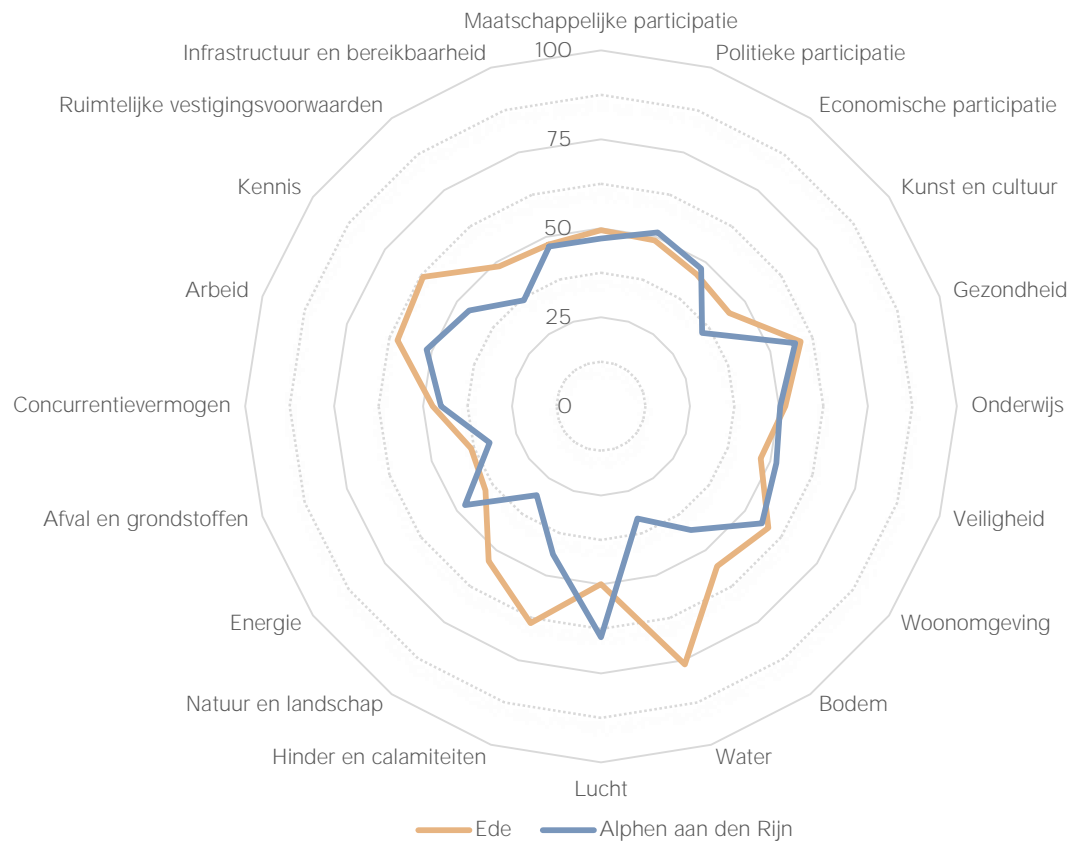
Burgemeenten:

- Apeldoorn
  - Veenendaal
  - Wageningen
-

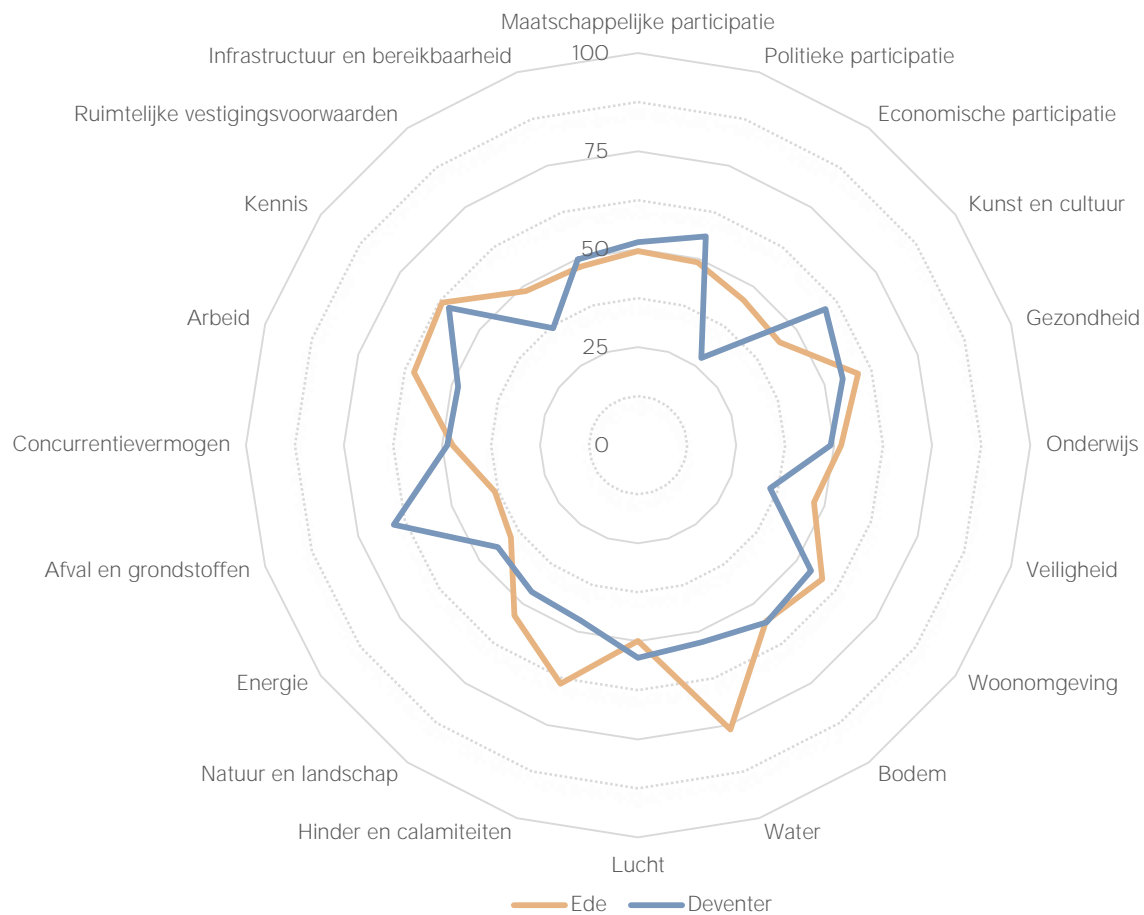
Vergelijking Alkmaar

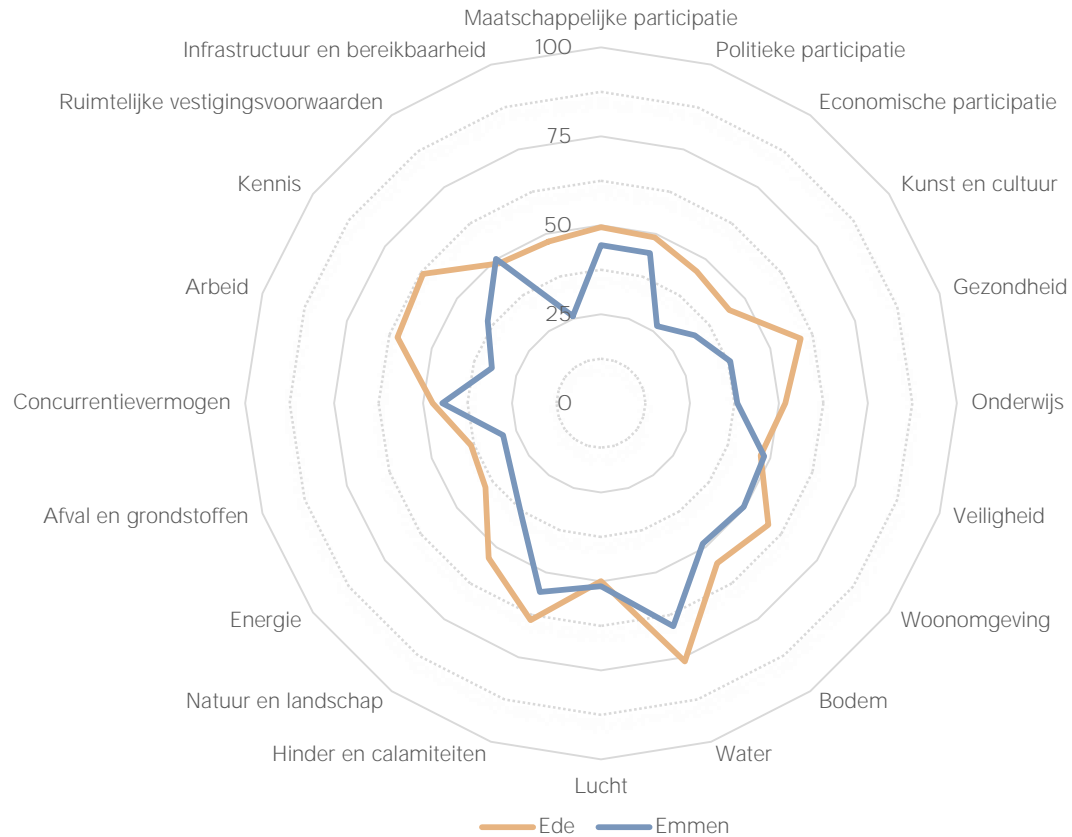
Vergelijking Alphen aan de Rijn

Vergelijking Deventer

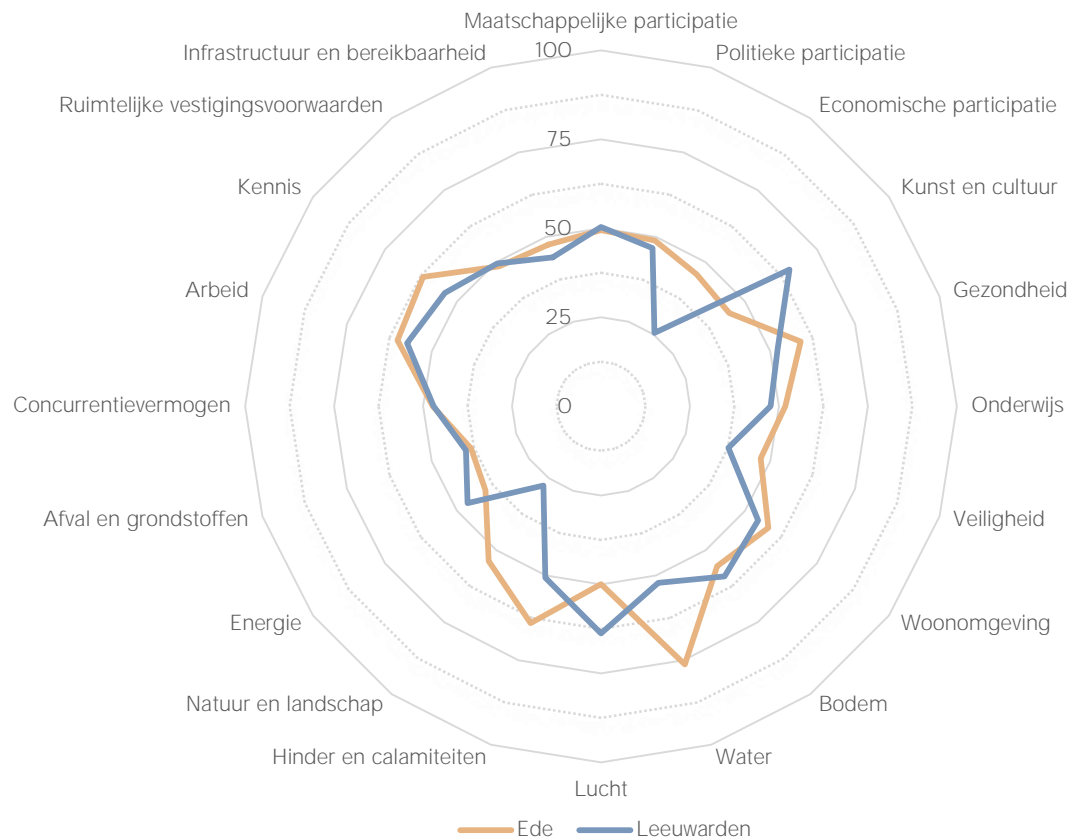

Vergelijking Emmen

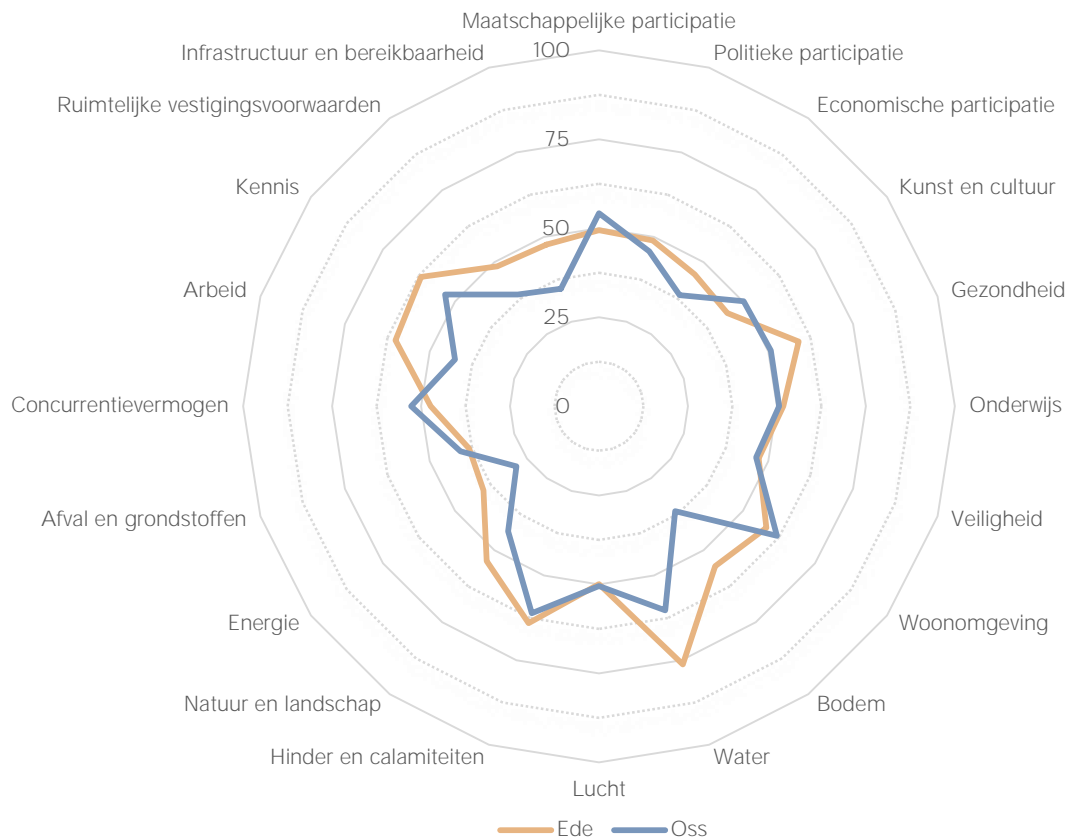

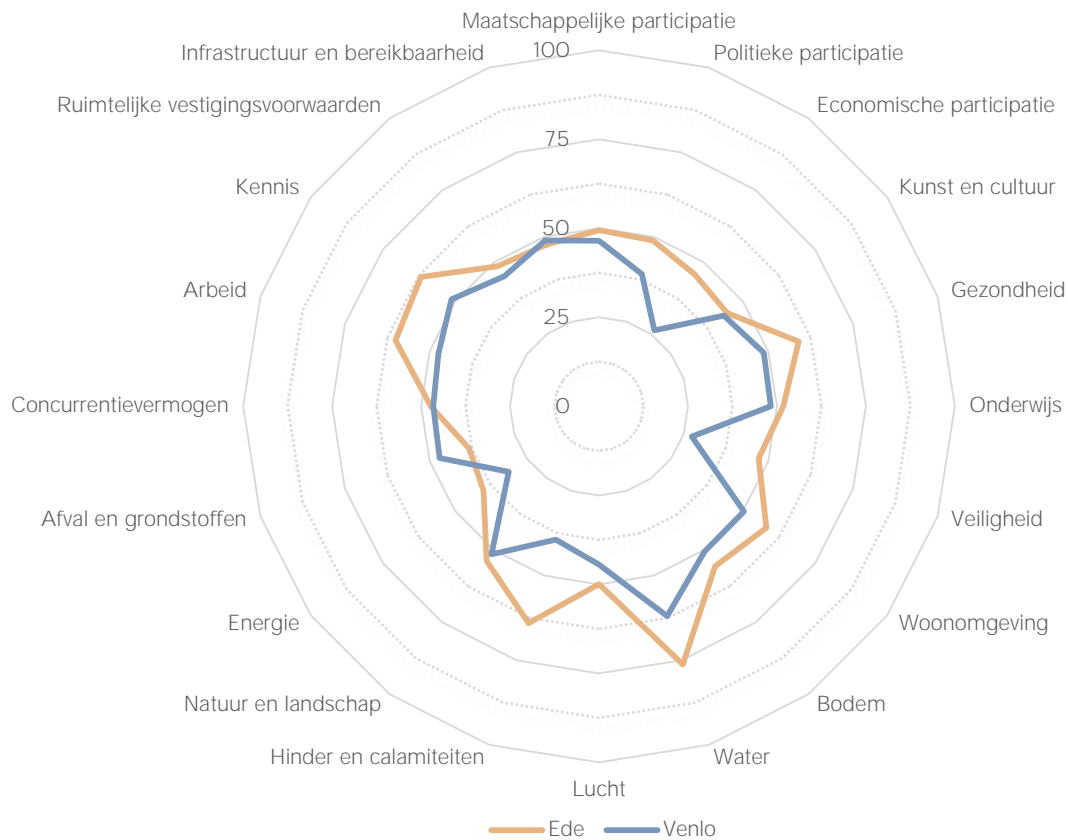
Vergelijking Leeuwarden

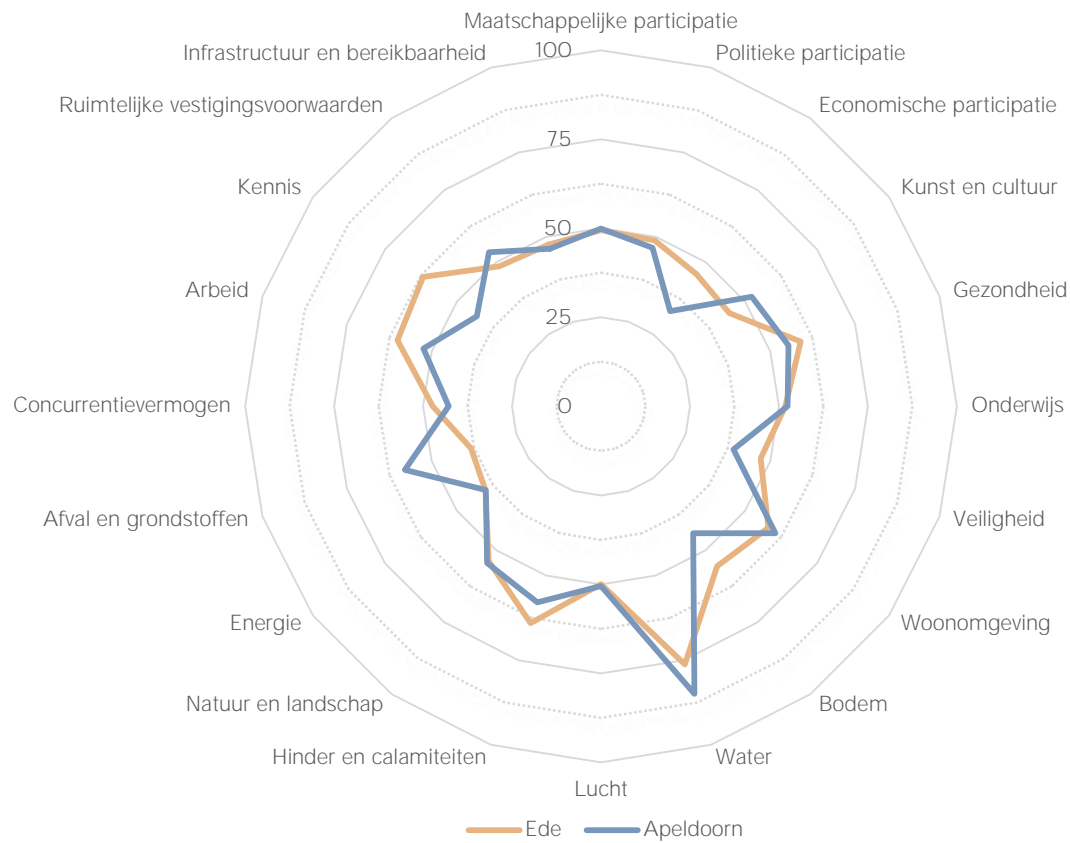
Vergelijking Oss

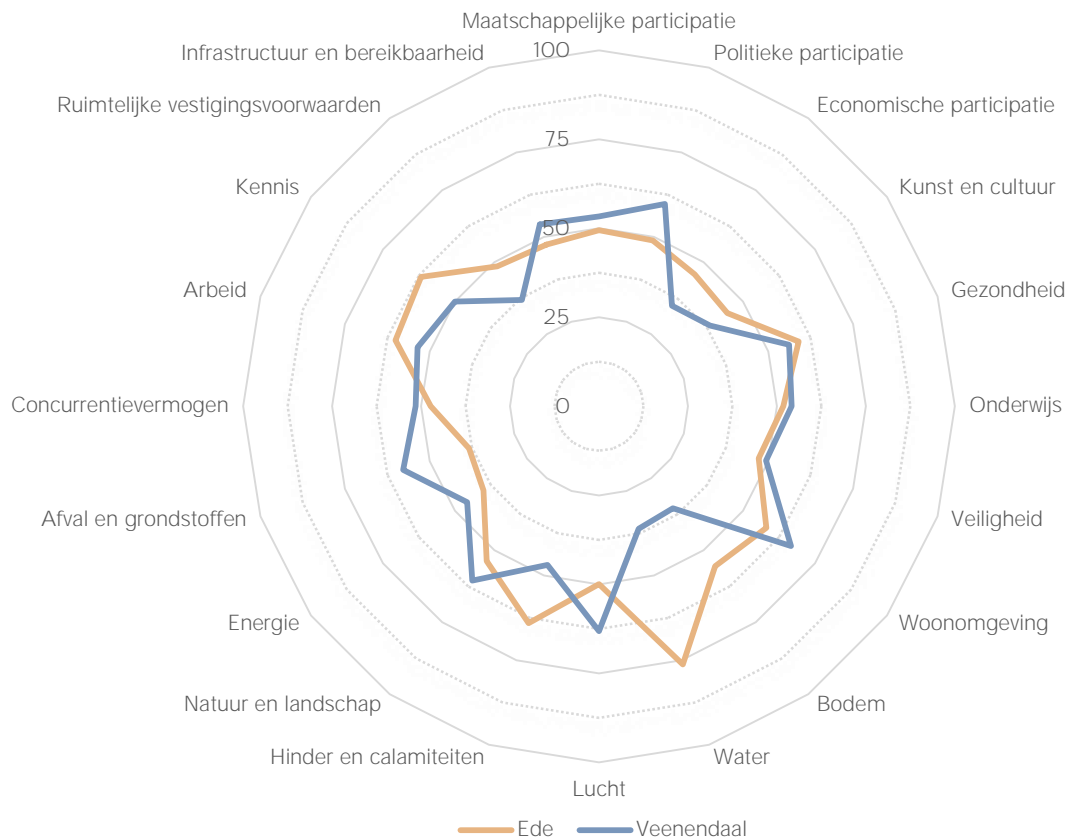
Vergelijking Venlo

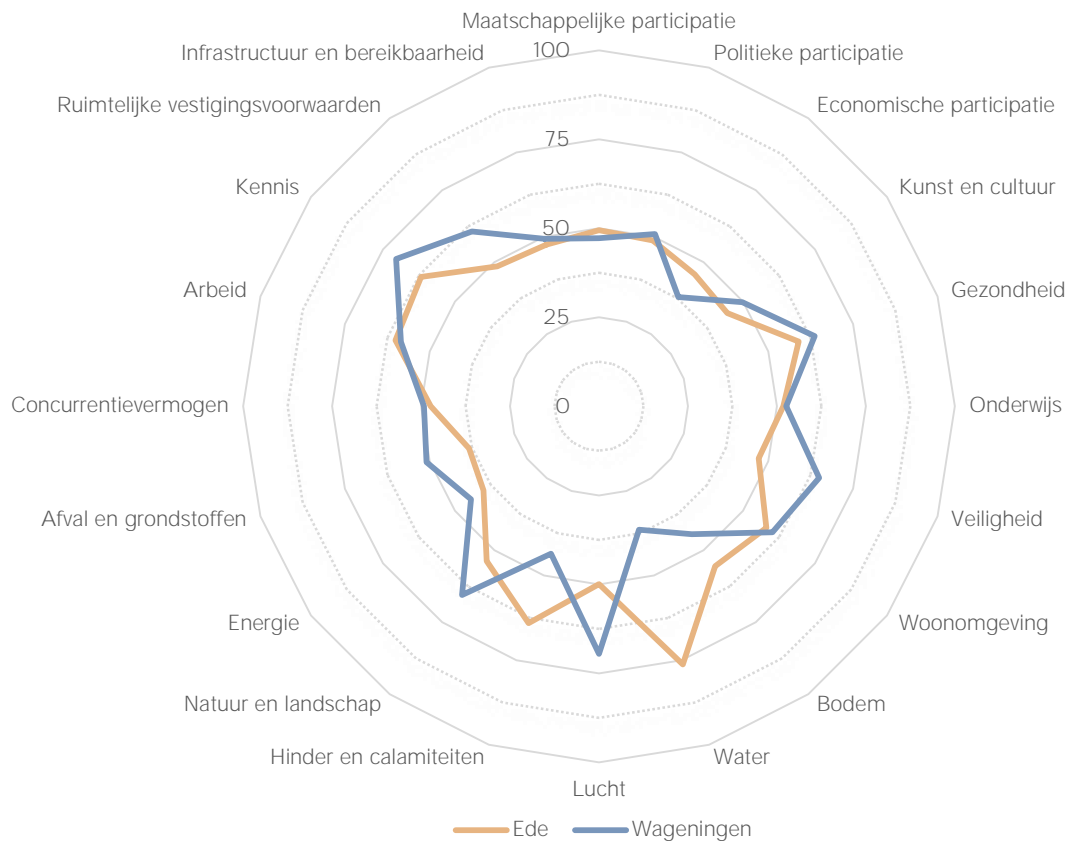
Vergelijking Apeldoorn

Vergelijking Veenendaal

Vergelijking Wageningen

Samenvattend beeld vergelijking benchmark gemeenten

Voorraden	Ede	Vergelijkbaar	Burgemeenten
Maatschappelijke Participatie	49.5	+	-
Politieke Participatie	49	+	--
Economische Participatie	45.8	++	++
Kunst en cultuur	44.6	--	-
Gezondheid	59	++	+
Onderwijs	51.8	++	-
Veiligheid	47.2	++	--
Woonomgeving	58.1	++	--
Bodem	55.5	++	++
Water	76.2	++	++
Lucht	49.9	--	--
Hinder en calamiteiten	64	++	++
Natuur en landschap	53.7	++	--
Energie	40.1	+	--
Afval en grondstoffen	38.4	--	--
Concurrentievermogen	47.3	0	-
Arbeid	60.1	++	++
Kennis	61.8	++	++
Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	48.6	++	-
Infrastructuur en bereikbaarheid	47.8	++	--

Samenvattend beeld vergelijking benchmark gemeenten

- Gemiddeld veel hogere score dan de zelf gekozen benchmark gemeenten behalve op de voorraden kunst en cultuur, afval en grondstoffen en lucht
  - Gemiddeld lagere scores dan de buurgemeenten Apeldoorn, Veenendaal en Wageningen
  - Opvallend is de lage maar in vergelijking betere score op economische participatie
  - De hoge score op woonomgeving is in vergelijking met buurgemeenten aan de wat lage kant (die hebben een nog betere score)
-

Conclusie

telos brabant's centrum voor
duurzame ontwikkeling

Samenvattende bevindingen (1)

- De overall duurzaamheidsscore van Ede is de afgelopen jaren duidelijk vooruitgegaan. Met name het ecologische en iets minder het economische kapitaal is flink toegenomen. Het sociaal-cultureel kapitaal blijft hierbij achter, al is er wel een stijging waarneembaar. De duurzaamheidsdriehoek van Ede is niet geheel in balans waarbij ecologie en economie beter ontwikkeld zijn dan sociaal
- In vergelijking met het gemiddelde van alle Nederlandse gemeenten scoort Ede beter. Met name het economische kapitaal en in iets mindere mate het ecologische kapitaal scoort ruim boven het Nederlandse gemiddelde. Het sociaal-cultureel kapitaal scoort echter niet alleen in de tijd lager dan de andere twee kapitalen binnen de gemeente Ede maar ook in vergelijking met Nederland blijft dit kapitaal licht achter (volgt wel hetzelfde ontwikkelingspad).

Samenvattende bevindingen (2)

- Kijken we binnen de kapitalen op voorraadniveau welke in 2018 de sterkste voorraden zijn (=hoogste score) dan valt op dat de voorraden water, hinder en calamiteiten, kennis en arbeid hoog score. Deze voorraden bevinden zich geen van alle in het sociaal-cultureel kapitaal. De voorraad gezondheid binnen het sociaal culturele kapitaal heeft wel een relatief hoge score. De voorraden energie, afval en grondstoffen en kunst en cultuur zijn het minst ontwikkeld.
  - De groei wordt breed gedragen, vrijwel alle voorraden vertonen een positieve ontwikkelingen in de tijd. De voorraad economische participatie en gezondheid laten als enige in de tijd een daling zien. De daling van de economische participatie is een ontwikkeling die we ook landelijk zien. De economische hoogconjunctuur vertaalt zich niet in betere resultaten op het terrein van economische participatie.
-

Samenvattende bevindingen (3)

- Wanneer we Ede vergelijken met andere qua typologie vergelijkbare gemeenten of met gemeenten die in de directe omgeving liggen dan zien we dat Ede het over het algemeen beter doet dan vergelijkbare centrum gemeenten en het slechter doet, zij in een mindere mate, dan vergelijkbare groei- en groene gemeenten.
- De voorraden water, hinder en calamiteiten, arbeid en kennis springen ook in deze vergelijking positief naar voren. De voorraad lucht scoort echter in vergelijking met zowel grote, groene, groei en centrum gemeenten lager.
- De vergelijking met de door de gemeente Ede zelf uitgekozen vergelijkingsgemeenten valt positief uit. De gemeente scoort positiever op vrijwel alle voorraden met uitzondering van afval en grondstoffen, kunst en cultuur en lucht.
- De vergelijking met de directe buurgemeenten laat zien dat de buurgemeenten over het algemeen betere resultaten behalen dan de gemeente Ede.

Samenvattende bevindingen (4)

- Op indicator niveau zijn de grootste aandachtspunten voor de gemeente Ede de ervaren eenzaamheid en verkeersonveiligheid. De opgewekte zonnestroom en windenergie hebben zich positief ontwikkeld, maar er is nog volop ruimte (noodzaak) voor verbetering. Daarnaast is ook de leegstand van winkels hoog en zijn het aantal schone voertuigen erg laag. De biodiversiteit in de gemeente blijft een punt van aandacht en ook inzameling van glas is relatief laag.
  - Sterke punten van de gemeente Ede zijn dat, ondanks de leegstand van winkels, de tevredenheid van de inwoners hiermee hoog is. Daarnaast is positief dat er weinig leegstand is van woningen en er voldoende nieuwbouwwoningen zijn. Het aandeel bos en natuurlijke terrein in de omgeving is groot en ook de kwaliteit van het water wat betreft flora, fauna en visstand erg goed is.
-

Samenvattende bevindingen (5)

- Wanneer we kijken naar de resultaten van het duurzaamheidsportret van Ede sec (op voorraad- en kapitaalniveau) en we kijken naar de uitkomsten van de benchmark (qua typologie, grootte en buurgemeenten) dan zien we een tamelijk eenduidig beeld. Daar waar de gemeente Ede goede resultaten behaald in het duurzaamheidsportret zijn de resultaten vergelijkenderwijs ook beter dan die van de benchmarkgemeenten en omgekeerd. Sterktes lijken dus echte sterktes te zijn en zwaktes echte zwaktes.
  - Qua omvang is de gemeente Ede een grote gemeenten zowel in bevolkingsomvang als qua oppervlakte. De analyses laten tegelijkertijd zien dat Ede niet eenvoudig te typeren is, een wat hybride karakter heeft. We zouden Ede eerder omschrijven als een middelgrote, groene groeigemeente met een sterke voorraad arbeid en kennis.
-

Tot slot (1)

Wat kun je c.q. moet je als gemeente met de uitkomsten? Moet je schrikken?

- Hangt af van je eigen ambities: hoe hoger de ambities, hoe kritischer je kijkt naar de resultaten
  - Beoordeling moet gebeuren in het perspectief van de eigen beïnvloedingsmogelijkheden van een gemeente: middelen, kennis, bevoegdheden etc.
  - En je moet jezelf de vraag stellen of het gemeentelijke schaalniveau wel het geschikte schaalniveau om de zaken aan te pakken? Soms is intergemeentelijke of regionale samenwerking beter bijv. In Food Valley verband
  - Soms zijn in de directe omgeving de ontbrekende zaken direct voorradig
-

Tot slot (2)

De duurzaamheidsrapportage levert input voor een *maatschappelijke* agenda of een *'agenda of change'*.

- Gebaseerd op een gedragen samen met maatschappelijke partijen ontwikkelde visie
  - Met daarin een actieagenda met gedeelde verantwoordelijkheden
  - Met als belangrijke ingrediënten: lef, durf om te experimenteren, lerende houding, fouten durven te maken, zoektocht naar nieuwe samenwerkingspartners (the unusual suspects)
-